

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у чацьвяргі

Дробныя гандляры: «А можа, Аляксандар Рыгоровіч нічога ня ведае?»

Тысяча прадпрымальнікаў сабраліся ў панядзелак на Бангалоры. Усё скончылася рэзалюцыяй на імя Аляксандра Рыгоровіча. **Старонка 7.**

У НУМАРЫ

У трывожным чаканьні

Ці Эўрасаюз пойдзе за прыкладам ЗША ў адносінах да рахункаў «Белнафтахіму»? Рахункі Мазырскага НПЗ былі замарожаныя толькі на адзін дзень, што прывяло кіраўніцтва прадпрыемства ў шок. **Старонка 5.**

На мяжы здольнасці

Цэны на жылло могуць пачаць падаць. **Старонка 6.**

Шарамет адмовіўся ад тэледабатаў са Старыкевічам

Тэлеканал «Белсат» перад сваім стартам, які прызначаны на 10 сьнежня, запісвае некалькі дыскусійных токшоў на розныя тэмы. **Старонка 8.**

Знайшоўся чалавек

Кароль Гішпаніі папрасіў Чавэса заткнуцца. **Старонка 9.**

Аляксандар Кульлінковіч: Выцерлі ногі

Пасьля адкрытага ліста лідэра гурту **Neuro Dubel** пра забарону прэзэнтацыі ягонага новага альбому, шэф ідэалёгіі Праляскоўскі паабяцаў дазволіць беларускі рок. **Старонка 2.**

PHOTOBYMEDIA.NET

Праляскоўскі абяцае зьняць забарону з N.R.M., «Крамы» і Neuro Dubel-ю

Кіраўнік ідэалягічнага ўпраўленьня Адміністрацыі прэзыдэнта Алег Праляскоўскі заігрывае зь лідэрамі N.R.M., Neuro Dubel, «Палацу» і «Крамы». Музыкі схільныя заплюшчыць вочы.

У Адміністрацыі прэзыдэнта адбылася сустрэча рок-музыкаў з чыноўнікамі. Кіраўнік ідэалягічнага ўпраўленьня Адміністрацыі прэзыдэнта Алег Праляскоўскі ў размове зь лідэрамі гуртоў N.R.M., Neuro Dubel, «Палац» і «Крама» прызнаў наяўнасьць ранейшых забаронаў на творчасць гэтых гуртоў і прапанаваў жыць па-сяброўску.

«Вазэліну нам не прапаноўвалі», — паведаміў пасля сустрэчы лідэр Neuro Dubel

Аляксандар Кульлінковіч.

Алег Праляскоўскі падаўся музыканту «чалавекам абаяльным і адэкватным». Кульлінковіч адзначыў, што тэма размовы фактычна супала з тым, што ён напісаў у артыкуле («Выцерлі ногі»).

Са словаў Кульлінковіча, усе ўдзельнікі сустрэчы пагадзіліся: музыкам ня варта сьпяваць пад любымі сьцягамі — бел чырвона белымі ці чырвона зялёнымі — няважна.

Пры гэтым была адкінута

прапанова Праляскоўскага — зрабіць маштабны канцэрт пад назвай «Рок за Беларусь».

«Прыдумайце назву, якую самі хочаце», — прапанаваў у адказ ідэоляг.

Лідэр «Палацу» Алег Хаменка адразу ж прапанаваў назваць фэст «Рок для Беларусі».

Што да апошняй забароны канцэрту гурту Neuro Dubel, то Алег Праляскоўскі назваў гэта «перагібам на месцах».

Буг; інф. Радзьё Рацьця

КАМЭНТАР

Найперш гэта прызнаньне: беларускі рок не зламаць. Але калі не зламаць, можна паспрабаваць купіць. Лёгіка адпаведная маралі. У кожным разе, сёньня гэта вялікая перамога Музыкі і Мовы. Няхай гучаць, а час усё расставіць на месцы.

Барыс Тумар

Аляксандар Кульлінковіч: Выцерлі ногі

Лідэр «Neuro Dubel» пра забарону прэзэнтацыі новага альбому ягонага гурту і фэсту «Рок-Кола».

Шок. Гэта была не звычайная ўжо для беларускіх музыкаў адмена канцэрту, гэта быў цыннічны удар ніжэй пупка. Птушкафабрыкі адпачываюць.

Прайшлі канцэрты «Крамы» і «N.R.M.» Усім — і прыхільнікам, і музыкантам — хацелася верыць, што, нарэшце, голас розуму перамог! Улады зразумелі, што пагроза цёпламу ды вільготнаму клімату сыходзіць ня з боку рок-музыкі. Упс!.. — як казалі мая ўлюбёная сьпявачка Брытні Сьпірс.

Тэлефон разрываўся, сэрца таксама. Дзюбелі ў шоку, мае калегі-музыканты шчыра спачываюць. Сорамна перад публікай, да чырвані. Аб нас усіх у чарговы раз выцерлі ногі. Забарона невялікага канцэрту ў прыватным клубе сыходзіла з такіх вяршыняў! Калі б не было так жудасна і крыўдна, гэтым можна б было ганарыцца. Людзям, бачна, няма чым сябе заняць: у адміністрацыі, у мэры, у ГБ — усё нармальна, мяцём па клубах, шукаем ворагаў там, дзе іх няма паводле вызначэньня!

Я заўжды з павагаю ставіўся да рэальнай працы спэцслужбаў. Небясьпека краіны — гэта не пусты гук, але, відавочна, у нашай краіне ўсё надта прыстойна (а я ў гэта ня веру!), калі ТАКІЯ арганізацыі займаюцца такой драбязой.

Мы музыкі, мы жадаем граць тое, што падабаецца нам і нашым слухачам, мы ня хочам быць пудзілам ні пад якім зь вядомых мне сьцягоў. Нашым гуртам больш за дзясятка гадоў, мы заслужылі любоў нашых любімых, наш мастацкі ўзровень мусіць цікавіць толькі нас і нашую публіку. Не міністэрствы і не камітэты. Беларускі гурт ня можа правесці канцэрт у Беларусі без наяўнасьці ў яго спэцыяльнага дазволу — «гастрольнае пасьведчаньне». Само па сабе гэта маразм. Але няхай — усе адмовы на атрыманьне гастрольных пасьведчаньняў і правядзеньне канцэртаў тычацца толькі прыватных клубаў...

На вясельлях жа таксама сьпяваюць — мо нашаму Міністэрству культуры і там выдаваць

гастрольныя пасьведчаньні? Альбо адмаўляць празь іх нізкі мастацкі ўзровень? Упэўнены, добрая ідэя. Мне праэнт.

Найлепшыя людзі бягуць адсюль, іх прымушаюць. А ўвесь афіцыйз крычыць пра ўцечку мазгоў. Дзяржава сама рые каналы, па якіх і бягуць гэтыя плыні. Але МЫ не жадаем, тут нашая Радзіма, мы яе любім і помнім. Я самаўпэўнена кажу за ўсіх музыкаў. Музыка — нашае жыцьцё, канцэрты, твары людзей — самы галоўны стымул да жыцьця, для жыцьця ўвогуле і жыцьця ў грамадзтве. За што нас гоняць з нашай краіны? За заклікі да гвалту? Іх няма. За палітыку? Яе няма ў нашых сьпевах. За заклікі да зьвяржэньня цяперашняга ладу? І гэтага ў нашых песьнях няма. Мы сьпяваем пра каханьне, пра весялосьць і смутак. Усё. Забаронены гурт «Палац» выконвае прыгожыя старажытныя песьні... Пад нож. «Drum Ecstasy» ўвогуле не сьпявае — туды ж. Мо справа ў року? Мяне прыбіла фразы з

Усе як адзін

Устаноўчы зьезд «Белай Русі» камэнтуе Аляксандар Класкоўскі.

Тое, што на чале «Белай Русі» паставілі Радзькова, пацвярджае маё меркаваньне: практ гэты ня ўдарны, а — так, паводле прынцыпу «ў гаспадарцы й гэта не зашкодзіць».

Наколькі не выклікае сумненняў гарачая адданасьць міністра адукацыі таму, каму абавязаны кар’ерай, настолькі ж відавочна, што пра палітычную харызму тут казаць не выпадае. Сёньня, дарэчы, адпала вэрсія, што «БР» узначаліць Віктар Лукашэнка.

Канечне, Радзькова як паставілі, так і адсунуць могуць у любую хвіліну. Сам ён між тым заслупаваў магчымасьць навастворанай структуры ператварыцца ў партыю.

Але патас мерапрыемства наводзіць на думку, што лепяць гэтакі БРСМ для старэйшых. Мэтай ёсьць, кажучы мовай савецкіх функцыянераў, «ахоп

членствам». Хай сабе тыя фармальныя чальцы подзьвігаў у імя Лукашэнкі ня здзейсьняць, але будуць як мінімум адчуваць, што павязаныя дадатковай адказнасьцю. Шмат у каго засталіся адпаведныя рэфлексы часоў СССР, так што будуць дружна хадзіць на суботнікі ды плаціць унёскі.

Маладзейшых жа могуць прывабіць пэўнымі прывілеямі: білет чальца пэўна ж надасць шанцаў кар’еры, плюс розныя там дысконтныя карткі, усё такое...

«Партыя» — ад лацінскага «частка». Колькі б ні бэсьцілі аб’яднаную апазыцыю за спробы злучыць вужа з вожыкам, але ўсё ж ПКБ ад БНФ за вярсту адрозьніш. Партыя заўжды пазыцыянуе сябе як выразьніца інтарэсаў пэўнай часткі грамадства.

На сходзе ж «БР» цвёрдзілі пра

неабходнасьць аб’яднаць прадстаўнікоў розных слаў, сацыяльна згуртаваць усё грамадства. А ідэалёгія зводзіцца да савецкага трафарэту: «Усе як адзін...» (далей ідзе той ці іншы варыянт мабілізацыйнай формулы — «выйдзем на суботнік», «скажам «не» плянам імперыялізму», «прагаласуем за кандыдатаў непарушнага блёку...»).

Дарэчы, «БР» цалкам можа ўдзельнічаць у выбарчых кампаніях і пры цяперашнім стагуде. Вось вам гатовы рэзэрв кадраў для вылучэньня ў акрутах ды камплектацыі розных там выбаркамаў!

Што ж да ператварэньня ў клясычную партыю ўлады, то гэты варыянт трымаецца ў галаве хіба на ўсялякі пажарны.

Лукашэнка добра ведае цану такім «баявым авангардам» на прыкладзе дэградацыі КПСС.

Звыш таго, паўтара дзесяцігодзьзі назіраньняў за палітычным стылем гэтага дзеяча даюць падставу меркаваць: ён ня з тых, хто разгагнаўся б дзяліцца ўладай нават з партый улады.

На чале «Белай Русі» устаў пераводчык гісторыі Беларусі на расейскую мову.

Нафта з поўначы і з поўдня

Беларусь працягвае курс на выхад з залежнасці ад Расеі.

Беларусь прапрацоўвае магчымасць забяспечыць у 2010 годзе да 20 працэнтаў імпарту нафты ў рэспубліку за кошт альтэрнатыўных схемаў паставак. Дзяржаўнае агенцтва БЕЛТА паведаміла пра гэта як найгалоўнейшую навіну.

У якасці альтэрнатыўных варыянтаў паставак магчымы два напрамкі: паўднёвы — праз парты на Чорным моры (Адэса), паўночны — праз парты на Балтыйскім моры (Вэнтспілс, Бутынге, Кляйпэда). Пастаўшчыкамі могуць быць краіны — экспартэры нафты, якія вядуць здабычу ў раёнах Паўночнага мора

(Англія, Нарвэгія), у зоне Пэрсідзкага заліва (краіны Блізкага і Сярэдняга Усходу) або краіны сярэдняй Азіі і Каспійскага рэгіёну (Казахстан і Азэрбайджан).

Для паўночнага варыянта трэба арганізаваць зваротнае перапампоўванне нафты па нафтаправодзе з Вэнтспілсу. Для гэтага спатрэбіцца замена трубы працягласцю 6 км, будаўніцтва нафтаперапамповачнай станцыі (НПС) і сыстэмы ўліку нафты, змяненне тэхналягічных схемаў пражкавых помпавых станцый, будаўніцтва рэзервуарнага парку аб'ёмам 100—150 тыс. куб. м. Неабходныя

інвэстыцыі па гэтым прасекце складаюць каля \$40 млн.

Што датычыць паставак нафты на паўднёвым напрамку, тут разглядаецца некалькі магчымых варыянтаў. Можна быць выкарыстаны камбінаваны маршрут дастаўкі нафты, які ўключае прапампоўванне па магістральным нафтаправодзе «Адэса-Броды», перавалку ў вагоны-цыстэрны на эстакадзе ў Бродах і далейшую транспартоўку па чыгунцы. Альтэрнатыўныя варыянты паставак прадугледжваюць таксама будаўніцтва перамычкі «Бабовічы — Касцюковічы» на дзейным ма-

гістральным нафтаправодзе або будаўніцтва ўчастка нафтаправоду з трыма нафтаперапамповачнымі станцыямі і аднаўленьнем НПС «Касцюковічы». Акрамя таго, магчыма выкарыстанне нафтаправоду «Баку—Супса», а таксама набытых Казахстанам нафтаналіўных тэрміналаў у Грузіі і Украіне. Гэта зробіць магчымым дастаўку казахстанскай нафты ў Беларусь, у тым ліку і чыгуначным транспартам праз Украіну.

«Названымі шляхамі магчыма арганізаваць дастаўкі нафты да 2010 году да 20 працэнтаў ад агульнага спажыванага аб'ёму», — мяркуюць у Мінэнерга.

Паводле БЕЛТА

СЬЦІСЛА

Беларусаў паменела на 20 тысячаў

Колькасць насельніцтва Беларусі на 1 кастрычніка склала 9 мільянаў 695,7 тысячаў чалавек. Сёлета за дзевяць месяцаў колькасць жыхароў краіны зменшылася на 18,8 тысячаў чалавек. Колькасць памерлых на 21,9 тысячаў чалавек перавысіла колькасць народжаных.

Толькі ў Менску адзначаны натуральны прырост насельніцтва (1,2 чалавекі на 1000 жыхароў). Найбольшае значэнне натуральнага змяншэння насельніцтва зарэгістравана ў Віцебскай вобласці: 6,2 чалавека на 1000 насельніцтва. Па астатніх абласцях лічбы такія: Менская — 5,1; Магілёўская — 4,3; Гарадзенская — 3,7; Гомельская — 3,6; Беразсцейская — 1,3.

Апошняя субота будзе працоўнай

Урад прыняў пастанову пра перанос працоўных дзён на навагодні і калядны час. Працоўны дзень пераносіцца:

- з панядзелка 24 снежня на суботу 22 снежня,
- з панядзелка 31 снежня на суботу 29 снежня,
- зь серады 2 студзеня на суботу 12 студзеня.

Унівэрсытэт не знайшоў месца для Царан

Дзяўчына, якая пацярпела праз выкладчыка-наркагандляра, зможа аднавіцца толькі на платнас аддзяленне — усе хадайніцтвы Маргарыты Царан пра аднаўленне на бюджэтнай форме навучання адміністрацыя Гарадзенскага дзяржуніверсытэту імя Купалы адхіліла.

Буг; БелТА

IN MEMORIAM

Памёр былы Старшыня Рады БНР Язэп Сажыч

Гэта здарылася ў панядзелак, 19 лістапада, у Дэтройце. Сажыч нарадзіўся 5 верасня 1917 г. у Гарадэчні, што каля Наваградку. Зь лета 1944 г. на эміграцыі. Быў адным з арганізатараў беларускага жыцця ў Дэтройце, быў адным з заснавальнікаў парафіі сьв. Духа Беларускай аўтакефальнай царквы ў гэтым горадзе. Узначальваў мясцовы аддзел Беларуска-амэрыканскага задзіночання.

Ад 1982 г. да 1997 г. узначальваў Раду БНР. У 1993 г. як старшыня Рады прыяжджаў у Менск.

Помнік па сабе — паводле амэрыканскай традыцыі — Язэп Сажыч паставіў пасля сьмерці сваёй жонкі Барбары Сажыч-Мазуры, якая пахаваная на беларускіх могілках у Іст-Брансвіку (Нью-Джэрзі, ЗША).

Ул. інф.

У трывожным чаканьні

Ці краіны Эўрапейскага Саюзу пойдуць за прыкладам ЗША ў адносінах да рахункаў «Белнафтахіму»? Рахункі Мазырскага НПЗ былі замарожаныя толькі на адзін дзень, што прывяло кіраўніцтва прадпрыемства ў шок.

Праз тыдзень пасля замарожвання ЗША замежных рахункаў даччыных прадпрыемстваў «Белнафтахіму» эксперты ня маюць пэўнасці датычна эканамічных наступстваў санкцыяў.

Нагадаем, 13 лістапада Міністэрства фінансаў ЗША замарозіла ўсе банкаўскія рахункі «Белнафтахіму», што знаходзяцца пад юрысдыкцыяй ЗША і яго прадстаўніцтваў у Нямеччыне, Латвіі, Украіне, Расеі і Кітаі, а таксама рахункі даччынай амэрыканскай кампаніі «Белнафтахім Ю-Эс-Эй». Амэрыканскім бізнэсмэнам прадпісалі ўстрымацца ад кантактаў з гэтым канцэрнам.

Беларускія ўлады адрэагавалі апэратыўна. 14 лістапада беларускае МЗС распаўсюдзіла заяву, што ра-

шэньне ЗША парушае двухбаковыя дамоўленасці, а таксама нормы міжнароднага права, ды запатрабаваў ад ЗША вярнуць арыштаваныя актывы іх уладальніку — «Белнафтахіму» — і зняць усе абмежаванні. Беларускі бок заявіў, што здымае з сябе адказнасць за наступствы, якія можа пацягнуць гэтае рашэньне ЗША ў адносінах паміж суб'ектамі гаспадаранья дзвюх краінаў. 15 лістапада намеснік міністра замежных справаў Беларусі Віктар Гайсёнак перадаў ноту пратэсту паслу ЗША ў Беларусі Карэн Сьцюарт. Пры гэтым афіцыйныя асобы адмовіліся паведаміць магчымыя эканамічныя наступствы дзеянняў Мінфіну ЗША.

Незалежныя эксперты найперш угледзелі ў санкцыях супраць «Белнаф-

тахіму» палітычны сыгнал. Гэтую вэрсію пацьвердзіў намеснік памочніка дзяржсакратара ЗША ў эўрапейскіх і эўразійскіх справах Дэвід Крэмэр, які заявіў, што «пакуль палітвязьні ня будуць вызваленыя, мы будзем вымушаныя рабіць такія крокі».

Аглядальнік эканамічнага тыднёвіка «Белорусы и рынок» Таяна Манёнак мяркуе, што санкцыі, у тым выглядзе, у якім яны ўведзеныя супраць беларускага канцэрну, не нясуць вялікай эканамічнай пагрозы айчынным эканоміцы. «Аб'ём гандлю «Белнафтахіму» з ЗША ад пачатку году ацэньваецца ў \$80 млн, у той час як за мінулы год канцэрн у суме зарабіў каля \$6 млрд.» — кажа Т. Манёнак. Зь яе словаў, канцэрн не зьяўляецца суб'ектам гаспадаранья і ня мае рахункаў за мяжой. Зарэгістраванае сёлага ў ЗША даччынае прадпрыемства канцэрну яшчэ ня мае рахункаў і не пачало працаваць. Даччыныя прадпрыемствы ў Расеі, Латвіі, Кітаі і Нямеччыне могуць пры жаданьні пераарыентавацца на рызлікі ў эўра, і такі варыянт ужо разглядаўся ў нафтахімічных кампаніях. Іншая рэч, калі б санкцыі закралі непасрэдна прадпрыемствы канцэрну, мяркуе эксперт. Паводле яе інфармацыі, рахункі Мазырскага НПЗ былі замарожаныя толькі на адзін дзень, што прывяло кіраўніцтва прадпрыемства ў шок. І ня дзіва. Нафтапрадукты займаюць каля 35 % ад агульнага аб'ёму экспарту і забяспечваюць каля чвэрці падатковых збораў. Варта адзначыць, што на структуру экспарту не паўплывалі праблемы ў беларускай нафтахімічнай прамысловасці, якія ўзьніклі ад пачатку году. Аднак, на думку спн. Манёнак, санкцыі ЗША малаэфэктывныя, пакуль гэтая краіна будзе дзейнічаць без падтрымкі краінаў ЭС. А там, як зрэшты і ў ЗША, ня ўсе зацікаўленыя ў поўнамаштабных эканамічных санкцыях у дачыненні Беларусі. Беларускія кампаніі пакуль што ня могуць гандляваць непасрэдна з краінамі-спажыўцамі: нафтапрадукты пастаўляюцца на караблі і там набываюцца для наступнага продажу ў ЗША. Таму ад санкцыяў пацярпяць таксама амэрыканскія кампаніі.

За досыць сымбалічнымі дзеяньнямі ЗША праглядаецца перасьцярга, што ўсё можа быць значна сур'ёзней, кажа аглядальніца «БР».

АНДРЭЙ ЛІННІКЕВІЧ

На адным з падраздзяленьняў «Белнафтахіму».

Першы пакупнік — Расея

У агульным аб'ёме таваразвароту зь Беларусью Расея займае першае месца (48,8 %), на другім месцы застаюцца Нідэрлянды зь іхнымі нафтавымі афшоркамі (8,7 %).

Увогуле ж, айчынным тавары пастаўляліся ў 137 краінаў, імпартаваліся з 152 краінаў.

На трэцім—чацьвертым месцах ідуць Нямеччына ды Украіна — па 5,6 %, Польшча — 3,8 %, Вялікабрытанія — 3,2 %, Кітай — 2,5 %, Латвія — 1,9 %, ЗША ды Італія — па 1,6 %.

СП

Сямён Печанко

На мяжы здольнасці

Цэны на другасным рынку жылля ў Менску і суседніх краінах стабілізаваліся на мяжы пакупніцкай здольнасці насельніцтва і могуць пачаць падаць.

На сёння сярэдня аднапакаёвая кватэра ў сталіцы каштуе каля \$70000, пры цане \$2059 за 1 кв.м. Двухпакаёўка — \$95000 (1980), трохпакаёўка — \$135000 (2000), а за чатырохпакаёвую кватэру дзевяццацца адцаць \$166500 пры кошце 1 кв.м \$1990. Істотных зьменаў не назіралася ад пачатку лета.

У некаторых суседніх краінах цэны на жыллё таксама стабілізаваліся, а ў Латвіі і Польшчы пачалі зьніжацца. У Латвіі ад траўня да кастрычніка зьніжэньне складала 10,6%. Адзін квадратны мэтар у сталіцы Латвіі каштуе ў сярэднім 2250 даляраў. (Заробкі ў Латвіі прыкладна ўдвая вышэйшыя за беларускія).

Усё часцей жыхары Рыгі набываюць жыллё для сябе, а не са спекулятыўнымі мэтамі, адзначаюць латыскія экспэрты.

У Маскве другасны рынак жылля таксама перажывае пэрыяд зацішша. Цэны ўзрастаюць вельмі

нязначна і, як адзначаюць у кампаніях нерухомасці, гэтае падвышэньне ёсьць усяго толькі кампэнсацыяй за падзеньне курсу даляра. На сёння квадратны мэтар маскоўскіх кватэраў каштуе ў сярэднім \$4200.

Пік росту цэнаў у Кіеве назіраўся летась. Тады кватэры ў сярэднім падаражэлі на 60%. Сёлета назіралася замаруджваньне росту цэнаў. А пачынаючы зь лета кіеўскія кватэры заўважна патаньнелі. Так, жыллё эканом-клясы патаньнела амаль на 10%, кватэры з малой жыллёвай плошчай патаньнелі на чвэрць. У наступным годзе тэндэнцыя зьніжэньня коштаў працягнецца. Гэта тлумачыцца тым, што цэны на кватэры дасягнулі мяжы пакупніцкай здольнасці насельніцтва.

Падмацоўваюць такія прагнозы крызіс іпатэкі ў ЗША, а таксама стагнацыя рынку нерухомасці ў Маскве, якая не ў малой ступені

PHOTO BY MEDIA.NET

ўплывае на рынак Кіева.

Варта адзначыць, што прычынай спынення цэнаў на менскае жыллё айчынныя экспэрты таксама называюць пік пакупніцкай здольнасці насельніцтва. У зьвязку з гэтым попыт на жыллё значна адстае ад прапановы. Паводле некаторых прагнозаў, цэны на менскае жыллё да траўня могуць зьнізіцца на 15—20%.

Сямён Печанко

СЬЦІСЛА

Аўстрыйцы канчаткова атрымалі кантроль над Velcom'ам

Аўстрыйская кампанія Mobilkom Austria Group набыла 70% долі ў статутным фондзе кіпрскай кампаніі SB Telecom. Кошт угоды склаў каля 730 млн эўра. Таксама заключана пагадненьне аб праве набыцьця рэшты статутнага фонду. Яно можа быць рэалізаванае ў VI квартале 2010 г. за 320 млн эўра з улікам дадатковага ўзнагароджаньня, паведамляе БЕЛТА. Генэральны дырэктар кампаніяў Telekom Austria

Group і Mobilkom Austria Group Барыс Немшыч паведаміў, што ў хуткім часе ўзровень пранікненьня сотавай сувязі ў Беларусі можа дасягнуць 100%. На сёння гэты ўзровень складае звыш 66%, пры гэтым колькасьць абанэнтаў замежнага прадпрыемства «Мабільная лічбавая сувязь» сягае больш за 2,7 млн.

Падземны паркінг на плошчы Незалежнасці стратны

Паводле газэты «Белорусы и рынок», сталічныя паркінгі, нягледзячы на іх

відавочную запатрабаванасьць, не прыносяць прыбытку, а паркінг на плошчы Незалежнасці ўвогуле стратны. Сярэднямесячны прыбытак за аказаньня паслугі тут складае ад 58 да 61 млн руб., у той час, як аплата ўсіх падаткаў патрабуе каля 68 млн руб.

Цана газу для Беларусі ў 2008 г. будзе прывязаная да цаны для Польшчы

«Газпром» прагназуе сярэднеэўрапейскую цану на газ у 2008 годзе ў памеры 300 даляраў за тысячу кубамэтраў. Кошт газу для Беларусі будзе

прывязаны да цаны на газ для Польшчы, паведамілі ў прэс-службе ААТ «Газпрам». У 2008 годзе цана на газ павінна скласьці 67% ад цаны на эўрапейскім рынку, за вылічэньнем транспартных расходаў. У той час паняцьце «сярэднеэўрапейская цана» вельмі няпэўнае. Няясным застаецца і памер зьніжак, прадугледжаных дамовай. «Газпром» згодны на гандаль таму, што мае ў Беларусі стратэгічныя інтарэсы. Са сьвежых прыкладаў — той жа гарадзенскі «Азот».

Сямён Печанко

«А можа, Аляксандар Рыгоравіч ня ведае?»

Больш за тысячу чалавек прыйшлі ў панядзелак у парк Дружбы народаў на мітынг прадпрымальнікаў. Дробныя гандляры патрабавалі адмены прэзыдэнцкага ўказу № 760. Усё скончылася рэзалюцыяй на імя Аляксандра Рыгоравіча.

Мітынг арганізаваў лідэр прадпрымальніцкай арганізацыі «Пэрспектыва» Анатоль Шумчанка. Іншыя прадпрымальніцкія лідэры — Аляксандар Макаеў, Алесь Таўстыка — у акцыі ўдзелу ня бралі.

Над сцэнай была замацаваная расцяжка з цытатай самога Шумчанкі: «З такімі законамі, як сёньня, індывідуальныя прадпрымальнікі застаюцца без штанцоў». Зьнізу над гэтай фразай нібы ў процівагу вісела яшчэ адна расцяжка са словамі намесьніка міністра эканомікі Андрэя Тура: «Нельга ўвесь час жыць у кароткіх штоніках».

У руках людзі трымалі транспаранты: «Спрасьціць сэртыфікацыю», «Стоп кантрольнаму знаку», «Забралі льготы — пакіньце працу», «Мы звальняем гандляроў, хто іх працаўладкуе?», «Парфума ня водка — шмат ня вып'еш», «Хочам сустрэчы з прэзыдэнтам», «Дзяцей прадпрымальнікаў у гандляры, дзяцей міністраў — у міністры» (усе транспаранты былі па-расейску).

Некаторыя ўдзельнікі акцыі сваю нязгоду з указам аб тым, што індывідуальныя прадпрымальнікі могуць наймаць на працу толькі сваякоў, выказвалі наступнымі транспарантамі: «Шукаю мужа. Вялікая колькасць дзяцей пасяля 18 гадоў вітаецца», «Жанюся! Працай забясьпечу», «Патрабуем закон аб мнагажонстве».

Перад самай сцэнай людзі трымалі ў руках дзьве вялікія расцяжкі з цытатамі А.Лука-

шэнкі: «Не павінны пакутаваць ні прадпрымальнікі, ні людзі, якія на іх працуюць», а таксама «Не пагаршаць работы ПІ і ствараць стабільныя ўмовы для разьвіцьця малога бізнэсу ў Беларусі». Трэба заўважыць, што пляцоўку, дзе адбываўся мітынг, ніхто загадзя не расчысціў ад сьнегу. Людзі фактычна прастаялі ўсю акцыю ў вадзе, бо сьнег пачаў актыўна раставаць.

Мітынг доўгі час не пачынаўся, бо не маглі зрабіць мікрафон, а мэгафона таксама ні ў каго не было. Анатоль Шумчанка свой выступ пачаў з надвор'я: «Сёньня над Менскам свеціць сонейка. Наша задача, каб сонца засьвятліла для ўсіх прадпрымальнікаў краіны, бо пакуль над намі воблачнае і пахмурнае надвор'е». Шумчанка пачаў пералічаць лёзунгі, зь якімі людзі прыйшлі ў парк Дружбы народаў, увесь час пытаючыся ў прысутных, ці актуальныя яны цяпер. Натоп гучна адказваў «Так».

Анатоль Шумчанка паведаміў, што ад красавіка прадпрымальнікі накіроўвалі лісты ў парлямэнт, ва ўрад, у Вярхоўны суд, каб яны разгледзелі, ці адпавядае ўказ № 760 Канстытуцыі краіны. Ні з адной установы станючы адказ па гэтым пытаньні не прыйшоў. Нехта з натоўпу гукнуў: «А можа, прэзыдэнт пра гэта ня ведае».

Шумчанка на гэта адказаў, што сам прэзыдэнт ініцыяваў гэтыя зьмены ў заканадаўства, сам і павінен выходзіць з сытуацыі. «Патрабаваньне су-

PHOTOBYMEDIANET

стрэчы з Лукашэнкам будзе актуальнае да той пары, пакуль мы яе не даб'ёмся», — сказаў прадпрымальніцкі лідэр. Шумчанка ня выключыў паўтарэньне сытуацыі 2005 году, калі дробныя гандляры ўжо выходзілі на вуліцы сваіх гарадоў, каб страйкаваць.

Пасля былі выступы прадпрымальнікаў з рэгіёнаў. Аляксандар Упчэня перадаў Шумчанку подпісы пад зваротам да Лукашэнкі прадпрымальнікаў з 13 гомельскіх рынкаў. Анатоль Шапавалаў паведаміў, што ў Віцебску толькі 39 прадпрымальнікаў перарэгістравалі свае гаспадаркі ў Прыватныя ўнітарныя прадпрыемствы. Віктар Чай-

коўскі зь Берасьця сказаў, што нягледзячы на шматлікія акцыі пратэсту, страйкі і галадоўкі, жыцьцё прадпрымальнікаў пагаршаецца з кожным годам.

Пры канцы мітыingu яго ўдзельнікамі была прынятая рэзалюцыя, паводле якой прадпрымальнікі патрабуюць сустрэчы з прэзыдэнтам і пачатку перамоваў пра дзейнасьць індывідуальных прадпрымальнікаў, а таксама адмены ўказу № 760. Заўтра рэзалюцыю павінны перадаць у Адміністрацыю прэзыдэнта. У выпадку, калі іхнай заявы ніхто не пачуе, прадпрымальнікі зьбіраюцца працягнуць акцыю пратэсту.

Зьміцер Панкавец

Шарамет адмовіўся ад тэледабатаў са Старыкевічам

Спадарожнікавы тэлеканал «Белсат» перад сваім стартам, які прызначаны на 10 снежня, меўся запісаць некалькі дыскусійных ток-шоў на розныя тэмы.

У перадачах возьмуць удзел вядомыя ў Беларусі палітыкі, журналісты, дзеячы культуры. Аўтар праграмы журналіст Эдуард Мельнікаў прапанаваў узяць удзел у адной зь перадачаў рэдактару інтэрнэт-парталу «Салідарнасць» Аляксандру Старыкевічу (**на фота**) і аднаму з заснавальнікаў сайту «Белорусский партизан» Паўлу Шарамету.

Дыскусія між журналістамі павінна была праходзіць на аснове артыкулу Аляксандра Старыкевіча «БелоРУС-СКИЙ партизан», дзе аўтар крытыкуе дзейнасць аднайменнага сайту, а таксама «Парты камуністаў беларускай». Як кажа Эдуард Мельнікаў, рэдактар «Салідар-

насці» адразу пагадзіўся ўзяць удзел у перадачы, а вось Шарамет, не патлумачыўшы прычыны, адмовіўся.

Мы патэлефанавалі ў Маскву **Паўлу Шарамету**, каб высветліць падрабязнасці.

«Так, гэта праўда, што я адмовіўся ад удзелу ў ток-шоў. Проста я не займаюся глупствамі. Лічу, што ў беларускім грамадстве і бяз гэтага хапае больш сур'ёзных праблемаў, якія трэба вырашаць тэрмінова. Асабліва незразумела мне, дзеля чаго патрэбная дыскусія зь яшчэ адным незалежным журналістам, зь якім мы знаходзімся па адзін бок барыкадаў? Уласна кажучы, у чым справа? Я ні ў адным сваім артыкуле не згадаў Аляксандра Старыкевіча,

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

нідзе не аспрэчваю ягоных думак. Тады пра што нам спрачацца перад тэлегледачамі? Я не збіраюся займацца гэтай клаўндай, якая на карысць толькі ворагам Беларусі — прадстаўнікам улады. Зь людзьмі кшталту Зімоўскага, я, магчыма, і падыскупаваў бы, але ж не са Старыкевічам», — сказаў Павал Шарамет.

У сваю чаргу **Аляксандар Старыкевіч** мае на гэтую сытуацыю іншае меркаваньне.

«Я думаю, што Шарамет проста ня хоча разьдзімаць да абсурду свае хістка пазыцыі, бо давесьці сваю праўду ў этэры яму будзе вельмі цяжка. Думаю, што на гэтым нашая дыскусія ня скончыцца. Найхутчэй, што Шарамет будзе весці яе ў форме маналёгу, зьмяшчаючы артыкулы на «Партизане». Перакананы, што ў адкрытых тэледабатах ад пазыцыі Шарамета мала б што засталася. Бо Павал спрацаваў у гэтым выпадку вельмі непрафэсійна. Добры журналіст можа заўсёды зрабіць з чорнага шэрае, але, прабачце, ня беае. Натуральна, што Паўлу ня вельмі хочацца прызнаваць свой відавочны пракол, таму ад яго і прыйшла адмова» — кажа А.Старыкевіч.

Зьміцер Панкавец

Аляксандар Кульлінковіч: Выцерлі ногі

Працяг са старонкі 2.

фармулёўкі адмовы ў правядзеньні «Рок-Кола» — «лічыць немэтазгодным правядзеньне фэстывалу «Рок-Кола», бо яно не адпавядае гістарычнай, духоўнай спадчыне гораду Полацку і праваслаўю». Можна, справа менавіта ў гэтай жудаснай фразе пра праваслаўе? Музыка антыхрыста? У якім стагодзьдзі мы жывём? Мо, спалім пару вядзьмарак? Кася Камоцкая (даруй, сонейка, гэтак трэба) падыдзе?

«Рок-Кола» — яшчэ адзін шок. Каму яно перашкаджала? Ізноў пытаю — за што? 17 год, амаль СССР. Няма на вас крыжа. Пакутую.

Мабыць, больш ня будзе ў Neuro Dubel канцэртаў, дзе можна было б паскакаць, павесяліцца і паглядзець у бінокль на тое, што адбываецца на сцэне:)

Мы будзем граць па-маленькаму, прэзэнтацыя ўсё адно адбудзецца, усе ведаюць, дзе і як. «Па-бальшому» няхай іншыя ходзяць. Хто пакуль (упэўнены, пакуль) не патрапіў пад нож. Мы не жадаем змагацца зь ветракамі, для сьляпых чыноўнікаў мы самі імі зьяўляемся. Ваююць з намі. Мы прагнем размовы з адэкватнымі людзьмі, мы хочам высветліць сытуацыю, мы прагнем міру і музыкі.

Дарэчы, было сьмешнае (а што ў БССР сьмешна і нерэальна?)

меркаваньне, што забарона была праз назву альбому — «Stasi». Разьведка. Уууу, б*я! Можна і так, аднак Stasi наўрад ці б займалася забаронамі канцэртаў, у іх былі справы дзяржаўнай важнасці.

P.S. Спадзяюся, гэты ліст прачытаюць нармальныя людзі, людзі, што пакуль ня страцілі розум.

Аляксандар Кульлінковіч, мастацкі кіраўнік гурта Neuro Dubel, «Тузін гітоў»

З КАМЭНТАРОЎ НА САЙЦЕ

цётка напісаў(ла): Лістапад 21, 2007 у 9:54

Трымайцеся, музыкі! З 10 снежня рушыць «Белсат», будзем вас слухаць і нават бачыць! Хай зграя спадзяецца на горшае, а мы з вамі на лепшае! Маразм ня можа крапчэць вечна.

Рэгіёны за зьмену пакаленьняў, сталіца – супраць

На пасадку старшыні Партыі БНФ прэтэндуюць тры асобы: цяперашні старшыня Вінчук Вячорка, ягоны даўні, ад 80-х гадоў папчечнік Віктар Івашкевіч і намеснік старшыні партыі Аляксей Міхалевіч. Да ягонай кандыдатуры асабліва ўвага: у выпадку перамогі Міхалевіч стане наймаладзейшым з партыйных лідэраў краіны. Упершыню на першыя пазыцыі выйдзе палітык, народжаны ў 70-я. Такая зьмена можа выклікаць ланцужовую рэакцыю абнаўленьня лідэрства ва ўсёй апазіцыі. Зьезд ПБНФ адбудзецца 8—9 сьнежня ў ДК МАЗ. «НН» апытала сябраў партыі. Як яны ставяцца да ідэі зьмены кіраўніцтва? Ці будзе на карысьць Беларусі зьмена пакаленьняў?

Лявон Баршчэўскі, Менск: «Прыход новага пакаленьня палітыкаў ідзе заўсёды на карысьць любой арганізацыі ці партыі. Але справа ў тым, што я пакуль ня бачу ў маладзейшых сябраў Партыі БНФ дастатковага аўтарытэту, каб узначаліць арганізацыю. Аўтарытэт нельга купіць за грошы, яго можна толькі заслужыць сумленнай працай. Партыя БНФ па-ранейшаму трымаецца на пэўным коле асобаў, якія былі заснавальнікамі руху напрыканцы 1980-х. На мой погляд, зьмена старшыні магчымая толькі сярод лідэраў таго пакаленьня».

Віталь Амяльковіч, Слуцк: «Зьмена кіраўніка партыі павінна быць спакойным і натуральным працэсам, без залішніх эмоцыяў. Два—тры тэрміны старшынства запар дастаткова для таго, каб дзейны старшыня падрыхтаваў сабе пераемніка. Карысьць ад зьмены пакаленьняў? Яна будзе толькі ў тым выпадку, калі гэта прыстойная і сумленная зьмена».

Сяргей Антусевіч, Горадня: «Тут гаворка не пра новага лідэра, а пра новы твар партыі, новыя ідэі і ідэалы. Нічога кепскага ў гэтым няма. У народзе часам кажуць, што ад таго ці іншага чалавека проста замыльваецца вока. Шмат гадоў у кіраўніцтве партыі могуць прывесці да таго, што чалавек ня будзе адэкватна ўспрымаць рэчаіснасьць. Мне згадваецца прыклад кіраўніка гарадзенскай філіі Партыі БНФ Сяргея Мальчыка, калі ён добраахвотна на два гады адышоў ад кіраўніцтва, каб зірнуць на ўсё іншымі вачыма. У любой дэмакратычнай арганізацыі павінны быць прапісаныя тэрміны знаходжаньня ля кіраўніцтва. Скажам, два тэрміны ці тры, але ня больш. Разам з тым,

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Аляксей Міхалевіч.

калі да кіраўніцтва прыйдзе новае пакаленьне, то ня мусіць перакрэсьлівацца ўсё добрае, што рабілі папярэднікі. Старэйшыя таксама павінны заставацца ў партыі, каб сваёй мудрасьцю і дасьведчанасьцю дапамагаць новаму кіраўніцтву».

Павал Батуеў, Салігорск: «Для мяне больш важным зьяўляецца ня прынып ратацыя кадраў, а прынып свабоднай канкурэнцыі. Таксама немалаважным зьяўляецца прынып здаровага сэнсу. Што да новага пакаленьня, то сёньня ў партыі моладзь запрашаюць толькі як своеасаблівую пяхоту, якая ўдзельнічае ў мітынгам і разносіць улёткі. Разам з тым, практычна ніхто не дае моладзі магчымасьці самой браць удзел у распрацоўцы гэтых улёткаў. У гэтым пляне сытуацыя анамальная і яе трэба зьмяняць».

Барыс Вырвіч, Бялынічы: «Абедзьве ідэі мне падаюцца са знакам плас. Два—тры тэрміны — гэта дастаткова для старшынства. Тым болей, што за апошнія гады ў партыі няма значнага прагрэсу. Мы стаім на адным месцы. У партыі прыходзіць мала людзей».

Валянціна Сьвяцкая, Менск: «Да магчымасьці зьмены кіраўніка стаўлюся катэгарычна адмоўна. Я падзяляю погляды і справы сёньняшняга кіраўніцтва. Што да зьмены пакаленьняў, то больш эфэктыўнай мне падаецца супраць старэйшых сябраў партыі з маладзейшымі».

Валеры Пуціцкі, Рэчыца: «Зьмена лідэраў мусіць быць звычайнай зьявай, якая сьведчыць, што партыя разьвіваецца. Старшыня — гэта не пажыццёвая пасада, таму рана ці позна зь ёй давядзецца разьвітацца. Але гэтая зьмена мусіць адбывацца ўзважліва і падрыхтавана, а ня з ускуку, як некаторыя гэта хочуць. Лідэрства ў сабе могуць адчуць ня толькі маладыя, але і людзі старэйшага пакаленьня. Асабіста я буду баятавацца на пасадку старшыні Гомельскай абласной арганізацыі».

Сяргей Салаш, Барысаў: «Зьмена пакаленьняў пойдзе толькі на карысьць арганізацыі, дасць ёй новы іштуршок да разьвіцця. Сёньня БНФ не абмяжуецца толькі касмэтычным рамонтам, трэба пачынаць сур'ёзную працу па адраджэньні палітычнай сілы, задача якой — адстойваць інтарэсы беларусаў. Што да Вячоркі, то яму трэба ўзяць паўзу, абдумацца».

Кастусь Смолікаў, Віцебск: «Зьмена пакаленьня адбываецца незалежна ад таго, ці хочам гэтага мы. Гэта на карысьць усім, бо на месца яшчэ савецкага пакаленьня палітыкаў, якое ўжо стамілася і хоча на адпачынак, прыходзяць маладыя і крэатыўныя людзі».

Аляксей Янукевіч, Менск: «У дадзенай сытуацыі да зьмены лідэра партыі стаўлюся адмоўна. З усіх трох прэтэндэнтаў на крэсла старшыні найлепшым чынам дзейнасьць БНФ можа забяспечыць менавіта Вінчук Вячорка. У іншых кандыдатаў я не заўважаю сур'ёзнага бачаньня разьвіцця Фронту. Зьмена пакаленьняў у Партыі адбываецца апошнія чатыры гады. У перспэктыве гэта немінуча прывядзе да зьмены старшыні, але не на гэтым зьездзе».

Аляксей Дзергачоў, Смургоні: «Здаровая канкурэнцыя ўнутры партыі яшчэ нікому не ішла на шкоду. Я ня бачу ў гэтым зьездзе канфлікту пакаленьняў, бо Вячорка і Івашкевіч — людзі адной генэрацыі. Тут хутчэй трэба весці гаворку пра тактыку БНФ на два бліжэйшыя гады. У сваю чаргу зьмена пакаленьняў, натуральна, пайшла б арганізацыі на карысьць. Наша пакаленьне ўжо крыху прытармазіла ў сваім разьвіцці. На нас ценюць усе гэтыя паразы апошніх 14 гадоў, мы страцілі свой аптымізм, а моладзь яго яшчэ мае».

Апытаньне
Зьміцер Панкавец

Канец эпохі «Лістапада»

Віталь Тарас піша пра фільмы кінафэстывалю... і дыскутуе аб ацэнцы камунізму.

«Шпацыр па вадзе»

На кінафэстывалі «Лістапад», які праходзіць цяпер у Менску, у рамках пазаконкурснага паказу давалося паглядзець ізраільскі фільм «Шпацыр па вадзе». Як зазначыў падчас яго прэзентацыі пасол Ізраілю ў Беларусі Зееў Бэн-Ар'е, кінэматограф пачаў разьвівацца ў гэтай краіне пазьней за іншыя віды мастацтва. Але ў апошнія гады адбыўся якасны скачок — ізраільскія кінастужкі, у прыватнасьці, пачалі атрымліваць прызы на прэстыжных фэстывалах. «Шпацыр па вадзе» ня зь іх ліку. Тым ня менш, яго можна назваць добрым сярэднім фільмам. Сучасная рэжысура, майстэрства актораў, прафэсійная і вельмі прыгожая апаратырская работа — усё гэта ні ў чым не саступае галівудскім фільмам падобнай клясы. Адчуваецца і гэтая даніна новай галівудзкай модзе: адзін з галоўных герояў — «блакітны».

Галоўная тэма фільму, дзеянне якога адбываецца ў нашыя дні, — наступствы галакосту. Тэму, вядома, не назавеш новай ці нечаканай для Ізраілю. І ўсё ж, аўтары стужкі спрабуюць ставіць вельмі сур'ёзныя пытаньні. Напрыклад — ці заслугоўваюць міласэрнасьці нацысцкія злачынцы, калі ім сёньня ўжо за восемдзесят? І ці можа чалавек у бязьлітасным змаганьні з нацыстамі альбо з ісламскімі тэрарыстамі захаваць уласную маральную чысьціню, застацца нармальным чалавекам? Карацей кажучы, ці заўсёды мэта апраўдвае сродкі? Стваральнікі фільму адказваюць на ўсе пытаньні занадта лёгка, паводле зададзенай схемы: усё будзе добра. Напэўна, ня ўсе глядзчы падзеляць іхны аптымізм. Але падаўся цікавым той факт, што фільм на даволі няпростую тэму можа рабіцца ў наш час як камэрцыйны, то бок з прыцэлам на масавы паказ і неблагуую касу, у тым ліку за мяжой. Але, думаецца, пакуль яшчэ не ў Беларусі.

Ізраільскае грамадства спрабуе разабрацца ў сваіх пачуццях адносна мінулага — у тым ліку, з дапамогай кінамастацтва. У Беларусі ж, як і ў іншых постсавецкіх краінах тэма адказнасьці за злачынствы перад чалавечнасьцю і пакараньня злачынцаў

ня толькі не раскрытая ў мастацтве, яна яшчэ нават не ўсьвядомленая да канца грамадствам. Мы ўсё яшчэ спрабуем прымірыцца са сваім адносна нядаўнім мінулым, утаварыць сябе, што сярод камуністаў былі ня толькі каты і што камунізм быў не такой ужо кепскай сыстэмай. У адрозьненне ад сталінізму, канечне. Але ж самі камуністы асудзілі «культ асобы». Навошта варушыць мінулае? І пры гэтым мы не заўважаем, як схіляемся да вядомай схемы: ня ўсё толькі кепскае было ў... Нямецчыне пры Гітлеру? У Савецкім Саюзе?

І толькі таму мы павінны ўсё дараваць катам, забойцам мільёнаў бязьвінных ахвяраў, забійца на іх? (Як быццам бываюць вінаватыя ахвяры! Так, з гледзішча катаў яны вінаватыя ўжо тым, што патрапіліся ў іхныя рукі.)

70 гадоў, як выявілася, ніякі не гістарычны тэрмін для нас. Мы ўсё яшчэ баімся. Баімся схапіць за руку вандалаў, якія прорыдчына апаганьваюць мэмарыял у Курапатах. Баімся лішні раз прыйсьці туды — нават на Дзяды, ускласьці кветкі перад тэлекамэрамі. Толькі не кіношнікаў, а спэцслужбаў.

Адзінота «Настасьсі Слуцкай»

Але вернемся пакуль да тэмы кінафэстывалю. Апрача ізраільскага кінэматографу, на ім прадстаўленыя фільмы яшчэ каля сарака краінаў. Сярод іх Беларусь, Іран, Паўднёвая Карэя, Партугалія, Польшча, Чэхія, Швэцыя, ну, і, канечне, Расея. У фэстывалі ўдзельнічае фільм выдатнага кінарэжысэра Аляксандра Сакурава «Аляксандра» з Галінай Вішнеўскай у галоўнай ролі.

І на тле гэтага сьвята кіно ходзяць чуткі, што сёлетні «Лістапад», магчыма, апошні. Ці адзін з апошніх. І ў гэтых чутак ёсьць свае падставы.

Калі фэстываль нараджаўся 13 гадоў таму з ініцыятывы Саюзу кінэматографістаў Беларусі, меркавалася, што на «Лістападзе» ня будзе прафэсійнага журы і фармальнага прызоў. Бо на суд глядачоў будучы выстаўляцца карціны, якія ўжо заваявалі іх на іншых фэстывалах. «Лістапад» задумваўся, найперш, як чыста глядацкі фэстываль. У гэтым

была яго адметнасьць.

Аднак прызу глядацкіх сымпатыяў хутка быў наддзены статус «гран-пры» фэстывалю, а ў 2002 годзе зьявіўся адмысловы «Прыз Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь» — за ўклад у духоўнае разьвіцьцё... Расла колькасьць сузаснавальнікаў — Мінкульт, Менгарвыканкам, Нацыянальная дзяржтэлерадыёкампанія, кінастудыя «Беларусьфільм». Колькасьць адмысловых прызоў пераваліла за дваццаць. Іх амаль столькі, колькі ўдзельнікаў конкурсу. Цырымоніі адкрыцьця і закрыцьця (часам пры асабістым удзеле кіраўніка дзяржавы) становіліся ўсё больш урачыстымі, а прызы і падарункі ад спонсараў — усё больш каштоўнымі. І пры ўсім пры тым успомніць фільмы, якія за трынаццаць гадоў былі ня толькі адзначаныя прызамі, але сталі сапраўднай падзеяй у кіно, даволі цяжка. Безумоўна, засталіся «Брат» Аляксея Балабанова (гран-пры 1997 году), «Краіна глухіх» Валер'я Тадароўскага (1998), «Зяюля» Аляксандра Рагожкіна (2002)... Але ж усе іх у Менску паказвалі не ўпершыню, і ня тут яны былі адкрытыя.

Апошнім часам расейкія майстры кінэматографу ўсё меней ахвотна ўдзельнічаюць у конкурсным паказе «Лістапада». Паказальная гісторыя здарылася сёлета зь фільмам Кіры Муратавай «Два ў адным». Адкульсьці пайшла пагалоска, што аргкамітэт адмовіўся ад гэтай стужкі праз эпізод, у якім паказваюць даўгі ўрываак навагодняга прывітаньня Лукашэнкі, а галоўны герой напіваецца і захапляецца: «В-в-и-и дный мужчына». Арганізатары запэўнілі, што ім проста не даслалі копіі фільму. А калі б атрымалі — ён абавязкова б удзельнічаў у фэстывалі. Праўда, адзін з арганізатараў удакладніў: «калі б там не было нейкіх спрэчных момантаў».

Але самае галоўнае — за ўсе гады існаваньня фэстывалю толькі адна карціна, зробленая на «Беларусьфільме», мела посьпех на «Лістападзе». Гэта «Настасься Слуцкая», якая выйшла на экраны ў 2003 годзе. Колькі б ні было крытыкі альбо кпінаў на адрас гэтай кінастужкі, пастаўленай Юр'ем Елхавым паводле

матываў старадаўняй гісторыі, яна заваявала свайго гледача. І ня толькі ў Беларусі, але і ў іншых краінах сьвету.

І на гэтым усё. Калі, зразумела, не лічыць сур'ёзным дасягненьнем стэціпрызы і дыплёмы МУС, якімі гэтае міністэрства асыпала дзесяць гадоў таму «Бег ад сьмерці» паводле сцэнару Мікалая Чаргінца. Справа, зразумела, не ў адборы фільмаў на конкурс, а ў тым, што нацыянальны кінэматограф у краіне амаль што цалкам страціў свой зьмест і ня можа паказаць сьвету нічога вартага ўвагі.

«Катынь»

У беларускай літаратуры да тэмы Курапатаў спрабавалі падступіцца Васіль Быкаў, можа быць, яшчэ нехта зь беларускіх пісьменьнікаў. У тэатральным мастацтве, тым больш у кінэмаграфіе не было нават спробаў.

Чужы досвед, «чужыя» трагедыі, вядома, не заўсёды могуць дапамагчы. Але не заўважаць яго нельга. На мой погляд, сёлетні фэстываль «Лістапад» мог бы стаць падзеяй толькі ў адным выпадку — калі б у Менску паказалі ўсяго адзін замежны фільм: «Катынь» Анджэя Вайды. Між іншага, нічога наймавернага ў гэтым не было б. На фэстываль дасылаюць фільмы ня толькі з краінаў СНД, але зь Літвы, Латвіі, тае самае Польшчы. Ёсць яны й сёлета.

Але фільм «Катынь» — асаблівы выпадак.

Прэм'ера яго ў Варшаве адбылася сёлета 17 верасня.

29 кастрычніка, калі ў Менску адбылася традыцыйнае шэсьце ў Курапаты, неафіцыйная прэм'ера фільму адбылася і ў Маскве. Ня варта паўтараць за польскімі і расейскімі журналістамі, што новы фільм Вайды — шэдэўр. Для пачатку, каб ацаніць гэты твор, яго трэба паглядзець.

Варта нагадаць толькі, што Вайда — аўтар такіх прызнаных шэдэўраў сусьветнага кіно, як «Попел і дьямэнт», «Чалавек з мармуру», «Чалавек з жалеза» (галоўная прэмія кінафэстывалу ў Канах, 1981), «Пан Тадэвуш» і многіх іншых фільмаў і экранізацыяў.

Магчыма, «Катынь» — галоўны фільм ягонага жыцьця. 81-гадовы мастак прызнаўся ў адным зь інтэрвію, што гэтую карціну ён павінен быў вынасіць у сабе і набрацца сьмеласьці яе ставіць.

У верасьні 1939 году, калі Сталін і Гітлер падзялілі паміж сабой Польшчу, на тэрыторыі СССР, ад чвэрці да

Надзвычай важным падаецца, каб фільм «Катынь» змаглі ўбачыць і беларускія гледачы.

паўмільёна польскіх грамадзянаў трапіла ў савецкія канцлягеры.

Як сьведчаць дакумэнты, у сакавіку 1940 году Лаўрэнці Бэрыя прапанаваў Палітбюро ЦК ВКПБ разгледзець «справы ваеннапалонных, якія знаходзяцца ў лягерах — 14700 чалавек былых польскіх афіцэраў, чыноўнікаў, памешчыкаў, паліцыянтаў, разведчыкаў, жандараў, асаднікаў і турэмшчыкаў, а таксама справы аб арыштаваных і перабываючых у турмах заходніх вобласцяў Украіны і Беларусі ў колькасьці 11000 чалавек сяброў розных к-р шпіёнскіх і дывэрсійных арганізацыяў, былых памешчыкаў, фабрыкантаў, былых польскіх афіцэраў, чыноўнікаў і перабегчыкаў — разгледзець у асобым парадку, з ужываньнем да іх выпэйнай меры пакараньня — расстрэлу».

У красавіку таго ж году рапэньне было выкананае. Паводле запіскі старшыні КДБ Шэлешина на імя Хрушчова, у Катынскім лесе НКВД забіла 4241 чалавек, у Старабельскім лягера каля Харкава — 3820, у Асташкаўскім лягера 6311, у лягерах і турмах Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны — 7305. Усяго — 21857 чалавек.

У Катыні, як бачым, была расстраляная меншая частка палонных палякаў. Але гэтая назва стала найбольш вядомай, бо

менавіта ў Катыні ў лютым 1943 году нямецкія акупанты знайшлі масавыя пахаваньні і ўпершыню правялі эксгумацыю трупаў і экспэртызу.

Гітлераўская прапаганда, зразумела, выкарыстала факт расстрэлаў НКВД ў сваіх мэтах. Гэтак жа і савецкая прапаганда пазьней спрабавала ўскласьці віну на немцаў.

Толькі ў 1990 годзе, на просьбу Ярузельскага, партыйнае кіраўніцтва СССР даручыла Галоўнай вайскавай пракуратуры правесці сьледзтва. Некаторыя высновы яго ўвайшлі ў сакрэтны пакет дакумэнтаў, які прэзыдэнт СССР Гарбачоў перадаў Ельцыну, а той — польскаму кіраўніцтву.

Палякі ўскладалі вялікае спадзяваньне на гэтае сьледзтва, але ў 2004 годзе Галоўная вайскавая пракуратура Расеі спыніла яго і адмовілася прызнаць факт генацыду. Пры гэтым са 183 тамоў справы палякам перадалі толькі 67. Бо астатнія, паводле пракуратуры, утрымліваюць дзяржаўную таямніцу.

У Польшчы працягваецца сваё сьледзтва пры падтрымцы Інстытуту нацыянальнай памяці. Сьледчыя маюць намер апытаць каля 10000 чалавек, крэўных і нашчадкаў расстраляных у Катыні і іншых мясцінах.

У Расеі тым часам павялічваецца колькасьць публікацыяў і «публіцыстычных» праграмаў (напрыклад, на канале ТВЦ), аўтары якіх спрабуюць даводзіць, быццам польскіх ваеннапалонных расстрэльвалі гітлераўцы. Гэтак жа сама некаторыя камуністы ў Беларусі нядаўна даводзілі, што ў Курапатах расстрэльвалі не беларусаў і палякаў, а габрэяў, вывезеных зь Нямецкай Польшчы. І не НКВД, а немцы падчас вайны...

Зразумела, фільм Анджэя Вайды ня можа даць адказу на пытаньні сьледзтва. Гэта спроба мастацкага асэнсаваньня нацыянальнай трагедыі. Сярод расстраляных палякаў была эліта сваёй краіны, самыя адукаваныя, цьвет інтэлігенцыі, афіцэрскага, бізнэсу і ўрадоўцаў. І за што? Яны нават не ваявалі з саветамі...

Такое асэнсаваньне рана ці позна павінна адбыцца і ў Беларусі. Надзвычай важным падаецца, каб фільм «Катынь» змаглі ўбачыць і беларускія гледачы. Ясна, што ў цяперашніх умовах гэта будзе зрабіць вельмі няпроста. Але думаецца, многія залежыць ад настойлівасьці супрацоўнікаў пасольства Польшчы і Інстытуту польскай культуры ў Менску.

12 лістапада

Супраць прымусу

Юрысты зь Беларускага Хэльсынскага камітэту звярнуліся ў Канстытуцыйны суд, каб высветліць, наколькі норма пра абавязковае разьмеркаваньне адпавядае Канстытуцыі. У БХК упэўненыя, што сёньняшняя форма разьмеркаваньня ў Беларусі мае выразны прымусовы характар. Між іншага, наша краіна падпісала Канвэнцыю міжнароднай арганізацыі працы «Пра скасаваньне прымусовай працы». Сёлета супраць студэнтаў, якія не зьявіліся па разьмеркаваньні, завялі 65 крымінальных справаў. Сумы кампэнсацый не маля — \$3—5 тысячаў.

13 лістапада

Клімаву вярнулі ежу

Палітвязьню Андрэю Клімаву вярнулі харчы, якія ў яго адабралі яшчэ на пачатку кастрычніка, як толькі прывезьлі ў Мазырскую калёнію. Пра гэта паведаміў выконваючы абавязкі начальніка Дэпартаменту выкананьня пакараньняў Юры Баранкоў: «Харчы бралі для правэркі, цяпер усё вярнулі».

Між тым сваёй палітвязьня сыцьвярджаюць, што ўжо болей за тры тыдні ад Клімава няма адказаў ні на лісты, ні на тэлеграмы, таму яны непакояцца.

«Товарищ» вярнулі праз паўтара месяца

Начальнік гарадскога аддзелу міліцыі №1 Ленінскага РУУС Менску **Уладзіслаў Счасновіч** і ягоныя падначаленыя вярнулі рэдактару недзяржаўнай грамадзка-палітычнай газэты «Товарищ» **Сяргею Вазьняку** наклад нумару выданьня, які быў сканфіскаваны з офісу рэдакцыі 27 верасьня нібыта для правэркі на адпаведнасьць заканадаўству. У зак-

лючэньні паводле вынікаў правэркі, падпісаным 27 кастрычніка, паведамляецца, што парушэньняў закону ня выяўлена.

БТ здымае каліноўцаў

Здымачная група ў складзе аператара **Васіля Ласянкова** і журналісткі **Алены Бардзікоўскай** наведлася ў Магілёўскі дзяржуніверсытэт. У кабінэце дэкана яны ўзялі кароткае інтэрвію ў студэнта I курсу гістафаку **Івана Сьпірына**. Апошняму настойліва параілі адказаць на пытаньні журналістаў прысутныя ў пакоі прадстаўнікі спэцслужбаў. Усе пытаньні тычыліся навучаньня І. Сьпірына ў Польшчы па праграме Каліноўскага. Хлопец адвучыўся ў Торуньскім унівэрсытэце 2 сэмэстры і мусіў вярнуцца ў Беларусь па сямейных абставінах.

14 лістапада

Левым ня даюць аб'яднацца

Калегія Вярхоўнага суду (судзьдзя — **Бабкоў**) адмовіла ў скарзе на рашэньне Мінюсту ад 9 жніўня пра адмову ў рэгістрацыі Саюзу левых партыяў. Судзьдзя прыняў бок Мінюсту, паколькі адзін з заснавальнікаў СЛП, жаночая партыя «Надзея», была ліквідаваная рашэньнем Вярхоўнага суду 11 кастрычніка.

Рашэньне Вярхоўнага суду абскарджаньню не падлягае.

КДБ супраць «Штазі»

У менскім клюбе «Фартуна» мусіла адбыцца прэзэнтацыя новага альбому гурта «Нэйра Дзюбель» «Штазі». Паводле словаў лідэра «НД» **Аляксандра Кулінковіча**, канцэрт забараніў аддзел ідэалёгіі Партызанскага раёну. Прычынаў адмены канцэрту не патлумачылі, проста загадалі зьбіраць рэчы. Нядаўна ў «Фартуне» прэзэнтавалі свае но-

выя альбомы гурты «Крама» і «N.R.M.», чые жывыя выступы ў Беларусі сталі рэдкай зьявай пасля канцэрту ў парку Дружбы народаў ў 2004 г. на дазволенай уладамі акцыі апазыцыі.

16 лістапада

Школьнікі ў пастарунку

У Мазыры на мітынг супраць адмены льготай затрымалі 25 чалавек, большасьць зь якіх навучэнцы гарадзкіх школаў. У пастарунку школьнікаў сфатаграфалі і ўзялі ў іх адбіткі пальцаў. Былі складзеныя пратаколы за ўдзел у несанкцыянаванай вулічнай акцыі. У парушэньне дзейнага заканадаўства, да непаўналетніх ня выклікалі бацькоў. Праваабаронцу **Сяргея Лапушку** не пусцілі да затрыманых. Міліцэйскае кіраўніцтва патрабавала ад падлеткаў назваць арганізатараў акцыі. Пры гэтым, паводле сьведкаў, у выпадку адмовы падпалкоўнік міліцыі **Гвоздзь** пагражаў школьнікам вялізнымі штрафамі.

16

У Менску прайшлі акцыі салідарнасьці з палітвязьнямі. Некалькі дзясяткаў сябраў грамадзянскай кампаніі «За свабоду» сабраліся каля ўнівэрсаму «Першамайскі» ў менскім мікрараёне «Ўручка». Хлопцы і дзяўчаты трымалі партрэты зніклых палітыкаў і палітзьявольных. Сьвечкі салідарнасьці запалілі таксама на Камароўцы, побач з Галоўпаштамтам ды царквой Сьвятога Язэпа. Каля чыгуначнага вакзалу, Чэрвеньскага рынку ды на вуліцы Маскоўскай зьявіліся расьцяжкі. У Варшаве пасля заканчэньня акцыі салідарнасьці прадстаўнік пасольства Беларусі ў Польшчы паразьбіваў запаленыя побач з пасольствам зьнічкі.

СП

**ГРЫШЧЭНЯ
БЕСПРАЦОЎНЫ**
Дырэктар
Баранавіцкага
Дому культуры
чыгуначнікаў
патэлефанаваў
моладзевому
актывісту
Яраславу
Грышчэню і
паведаміў, што
той звольнены з
працы. Паводле
ягоных словаў,
дырэктар
прызнаўся, што
атрымаў
адпаведны загад
«зверху».
Нагадаем, днямі
Я. Грышчэня
патрапіў у
сур'ёзную
аварыю. У
бальніцы
паставілі дыягназ
— кампрэсійны
пералом хрыбта.

Пра Антыкамуністычны форум

Я ня ведаю, што такое «правільны камунізм», які быццам быў скажоны рознымі акалічнасьцямі. Вы таксама ня ведаеце, што такое правільны камунізм. Гэтага, бадай, ня ведае ніхто. І для дзясяткаў, а мо і сотні мільянаў ахвяраў гэтага ладу, якіх нішчылі ў імя камунізму, абсалютна абьякава, у імя якога камунізму — «правільнага» ці «дэвіянтнага» — іх паклалі на плаху. Мы маем канкрэтную праблему генацыднага камунізму зь несамавітай ідэяй сусьветнага панаваньня, мы маем канкрэтных паслядоўнікаў той жа ідэі, і хто можа пераканаць нас — і чым?! — што гэта «правільныя» паслядоўнікі «правільнага камунізму»?

Беларускі рэжым увесь захрас у таталітарна-камуністычным мінулым. Рэстаўрацыя камуністычных парадкаў — ягонае мэта.

Пакуль жудасныя злачынствы камунізму і камуністаў ня будуць асуджаныя належным чынам, яны блудліва будуць спасылацца на прэзюмцыю невінаватасьці і апэляваць да няіснага вэрдыкту суду, хаця самі камуністы і камунізм подла адмаўлялі сваім ахвярам і прэзюмцыю, і суд, і нават права абароны. Яны дзейнічалі як бандыты.

Што ж тычыцца тапанья газэ-

ты «Товарищ», то гэта папросту пэрформанс. Сама газэта нармальна левая левая, але, як кажуць, б'юць па мордзе, а не па пашпарце. Таму ня варта імітаваць гістэрыку і патрабаваць нейкага маральнага суду над пэрформансьнікамі. Ніхто не перашкаджае каляжінцам, раз яны такія рахманьня, скінуць заплямлены хітон «камунізму» і стаць якой-небудзь «левай партыяй у рамках законнасьці».

Антыкамуністычны форум каштоўны ўжо тым, што прыцягвае грамадзкую думку да нявырашанай праблемы нашай цяпершчыні-мінуўшчыны.

Як ілюстрацыю да напісанага вышэй дадам, што 29.10.2007 па школах Сьветлагорскага раёну быў разасланы «Рабочы плян па падрыхтоўцы і правядзеньні мерапрыемстваў, прысьвечаных 90-годзьдзю Кастрычніцкай Сацыялістычнай рэвалюцыі ва ўстановах адукацыі Сьветлагорскага раёну» з 14 пунктаў. Чыста камуністычная паперчына.

Плян грунтуецца на пляне Гомельскага аблвыканкаму.

Мікалай Бусел, Сьветлагорск

Якога помніка не стае Слуцку

У нашым старажытным горадзе за Саветамі і пазьней, у

часы перабудовы, улады пастараліся ўзвесьці помнікі і расстраляным палякамі ў 1920-м годзе партызанам, і воінам-аўганцам, нават два бронзавыя абэліскі маршалу Жукаву, які тут ў 30-я гады камандаваў кавалерыйскай дывізіяй. У цэнтры гораду перад «Дажынкамі-2005» паставілі бронзавы, у поўны рост, помнік воіну-вызваліцелю. Ёсць паблізу і помнік сьвятой Сафіі Слуцкай. Зусім нядаўна быў адкрыты мэмарыял у памяць вязьняў габрэйскага гета, якія 8 лютага 1943 году былі расстраляныя і спаленыя фашыстамі. Рыхтуецца нават помнік сліцкім ткачыкам, што праславіліся ў знакамітым вершы Максіма Багдановіча.

Вось толькі ахвярам бальшавіцкага тэрору 1920-50-х помніка ў горадзе няма. А іх, пакутнікаў, была не адна тысяча, і амаль усе яны прайшлі праз Слуцкую акруговую турму, куды звозілі арыштваных з чатырох навакольных раёнаў. Турму разбурылі ў 1970-я, на тым месцы ўзведзены найбуйнейшы ў горадзе унівэрмаг «Слуцкі». Тарцавы бок будынку месціцца на былым турэмным падворку. У самы раз на яго сыцяне замацаваць мэмарыяльную шыльду ў памяць ахвяраў, якіх везлі адсюль на расстрэл — у лес вакол вёсак Кучына і Каліта, або ва ўро-

чышча Гараваха ля вёскі Селішча. Каб людзі маглі пакласьці кветкі, пастаяць у ціхім роздуме, а такія б знайшліся ў горадзе і раёне.

Магчыма, тая дошка стала б пачаткам узьвядзеньня ў горадзе капітальнага помніка ахвярам таталітарызму, у тым ліку і тым, хто загінуў у лістападзе—сьнежні 1920 году ў Слуцкім збройным чыне пад Семежавам, Цімкавічамі, Вызнай, Грозавам.

Міхась Тычына, Слуцк

Дабрачынная акцыя — падпіска былым палітвязьням.

Ці памятаем мы нашых папярэднікаў, людзей, якія паўстагодзьдзя таму марылі і змагаліся за Беларусь, цяперлі за яе зьдэкі і пакуты ў ГУЛАГу? Сёньня яшчэ дажываюць свой век нешматлікія з тых змагароў. Яны ўжо ня могуць стаць поплич з намі ў першых шэрагах шэсьцяў, як рабілі яны гэта яшчэ 10-20 гадоў таму, і цяпер адзіная магчымасьць ім не парываць сувязі з намі — гэта незалежныя газэты і радыё. Кожны нумар і кожную перадачу яны чакаюць як сьвята. Сябры аргкамітэту БХД прапануюць усім неабьяжывым далучыцца да добрачыннай акцыі і падпісаць аднаго з былых вязьняў сталінскіх лягераў на газэту «Наша Ніва». Тыя, хто ахвяраюць на месцяную падпіску, змогуць атрымаць у падарунак дыск «Пакаяньне». Для ўдзелу ў акцыі вы можаце звязацца з каардынатарам e-mail: represii@bchd.info, ці па тэлефонах 307-27-13/571-26-11.

Беларусь tomorrow

Напішы, што думаеш, і зьездзі ў Эўропу!

Калі табе да 26 гадоў і ты не абьякавы да будучыні Беларусі, то напішы эсэ і адпраў на электронны адрас belradio@mail.ru

Што пісаць?

Абяры адну з шасьці тэмаў або можаш пісаць па кожнай:

1. Нацыянальная ідэя
2. Высокія тэхналёгіі
3. Адукацыя
4. Культура
5. Зьнешняя палітыка
6. Палітычны лад краіны

Колькі часу на роздум?

На напісаньне эсэ даецца час да 10 сьнежня. Прадугледжаны памер працы — ня больш за 2000 знакаў. Тэматыка ў межах буйной тэмы (напрыклад, адукацыя) можа быць якой заўгодна, ад пляну для канкрэтнага ўнівэрсу да глябальнай ацэнкі сыстэмы адукацыі.

А судзьдзі хто?

У якасьці судзьдзяў выступяць вядомыя эксперты ў розных галінах (па адным на кожную тэму).

У іх склад увайшлі:

Сягрой Панькоўскі — кандыдат філязофскіх навук, палітоляг, кіраўнік праекту «Наше мнение»

Раман Якаўлеўскі — аглядальнік міжнароднага Інтэрнэт-парталу «Wider Europe»

Уладзімер Мацкевіч — філёзаф і палітоляг

Юры Зісер — старшыня дырэктараў парталу tut.by

Пётар Марцаў — стваральнік газэты БДГ, журналіст, бізнэсмэн і аналітык

Максім Жбанкоў — кінарэжысёр, журналіст, выкладчык «Беларускага калегіюму»

Кожны тыдзень у нядзелю на хвалях «Эўрарадыё» і на сайце www.belradio.fm новы праект «Беларусь tomorrow» — цыкл дыскусіяў пра будучыню Беларусі.

Як перамагчы і куды едем?

У выніку эксперты вызначаюць 6 пераможцаў: па адным на кожную тэму. У дадатак, паводле вынікаў галасаваньняў вызначаюцца яшчэ 2, за працы якіх было аддана больш за ўсё галасоў. Гэтыя 8 асобаў паедуць ў 4-дзённае падарожжа па Польшчы, дзе сустрэнуцца з палітыкамі, эканамістамі, даведаюцца болей пра польскія рэформы.

І памятайце — чым раней прышлеце працу, тым большая колькасьць чалавек пасьпее за яе прагаласаваць.

«НН» з радасьцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацьвярджаць атрыманыя Вашыя лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

**Наш адрас: а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by.
Факс: (017) 284-73-29**

Кароль Гішпаніі папрасіў Чавэса заткнуцца

Інцыдэнт адбыўся ў часе ібэра-амэрыканскага саміту ў Чылі. Цяпер Чавэс пагражае прыватызаваць усе гішпанскія прадпрыемствы ў Вэнэсуэле. Льёса, Фуэнтэс і гішпанская грамадзкая думка: малайчына, кароль!

Прэзыдэнт Вэнэсуэлы Уга Чавэс, яркі прадстаўнік новай хвалі папулістаў, звык распускаць язык у сябе на радзіме ў часе сваіх доўгіх прамоваў, прэс-канфэрэнцыяў і нарадаў. Тое самае ён сабе дазваляе на міжнароднай арэне.

У часе саміту краінаў Лацінскай Амэрыкі, Гішпаніі і Партугаліі ён перабіў гішпанскага выступоўцу і абрынуўся зь піліпкай на адрас былога прэм'ер-міністра Гішпаніі Хасэ Марыі Азнара. Назваў таго «фашыстам», зьвінаваціў ва ўмяшаньні ў справы Вэнэсуэлы.

Прэм'ер Гішпаніі, сацыяліст і палітычны праціўнік Азнара Запатаэра, папрасіў Чавэса быць больш дыпляматычным. Той аднак грымеў сабе далей, як няма нішто. Тады кароль Гішпаніі Хуан Карлас II нахіліўся з-за стала і кінуў Чавэсу ў твар: «А мо заткнешся?» («¿Por qué no te callas?».)

Чавэс укрыўдаваў не на жарты. За «500-гадовую пыху» ён пагражае прыватызацыяй усіх гішпанскіх прадпрыемстваў у Вэнэсуэле. «Ён мяне зьяняважыў і агаліў перад усім сьветам сваю пыху і сваё бясьцільле», — заявіў Чавэс у сераду.

Грамадзкая думка Гішпаніі, аднак, ухваліла паводзіны караля. Ягонныя словы сталі самым прадаваным рынгтонам (званком) для мабільных тэлефонаў у краіне.

У Вэнэсуэле яго з радасьцю загрузаюць апазыцыйна настроеныя студэнты.

«Гэта такая форма пратэсту, — кажа 21-гадовы з Каракасу. — Многія людзі хапелі б сказаць прэзыдэнту тое самае».

Брава, кароль! — заявілі таксама выдатныя лацінаамэрыканскія пісьменьнікі Марыё Варгас Льёса і Карлас Фуэнтэс. Блудаслоўны Чавэс — гэта ганьба Лацінскай

Амэрыкі і тормаз разьвіцьця сваёй краіны, мяркуюць яны. Добра, што знайшоўся нехта, хто перастаў зь ім цацкацца.

У Гішпаніі папулярнасьць караля надзвычай высокая. Хуан Карлас II прывёў краіну да дэмакратыі. Дыктатар Франка вызначыў яго ў

якасьці пераемніка, а кароль адразу ж правёў глыбокія дэмакратычныя пераўтварэньні. Праз 6 гадоў пасля гэтага кароль можна сарваў спробу пучыстаў вярнуць краіну да аўтарытарнага кіраваньня.

Буг

СЬЦІСЛА

Эўракамісія дорыць 5 мільёнаў на ахову прыроды ў Беларусі

Каб арганізаваць перадачу сродкаў у Менску знаходзяцца чыноўнікі з Брусэлю, якіх ачольвае дарадца па сувязях з Беларусьсю прадстаўніцтва Эўракамісіі ва Ўкраіне і Беларусі Жан-Эрык Хальцапфэль. Яны ладзяць перамовы з афіцыйнымі і няўрадавымі арганізацыямі. Сродкі выдзяляюцца ў рамках праграмы ТАСІС. Любы праект з гэтай праграмы абавязкова мусіць быць зацьверджаны ўрадам. Нагадаем, Эўракамісія — гэта протаўрад Эўрасаюзу.

Як у дапагонныя часы

Таварыства Чырвонага Паўмесяца ў Бангладэшы лічыць, што загінула да дзесяці тысячаў чалавек. Такія ўраганы налятаюць на найбяднейшую краіну сьвету раз на 15—20 гадоў. Цыклён «Сьдар» абрынуўся на Бангладэш уначы з

чацьверка на пятніцу. Разбураныя дзясяткі тысячаў жытлаў, парваныя лініі электраперадачаў, размытыя дарогі. Сотні тысячаў людзей маюць патрэбу ў ежы, вадзе і леках.

Беднасьць не дазваляе загадзя эвакуаваць людзей. А

хаткі ў народзе ўбогія, як шалашы, бура рушыць іх лёгка.

Горш толькі ў Кітаі

У Данецкай вобласьці прайшлі дні жалобы па гарнях, што загінулі ў выніку выбуху на знакамітай шахце імя Зсядзькі. Усяго на момант выбуху ў шахце было больш за 450 чалавек.

Сёлета на ўкраінскіх капальнях загінулі 80 чалавек, летась — 170, у тым ліку 13 на гэтай самай шахце.

Украінскія шахты лічацца самымі небясьпечнымі ў сьвеце пасля кітайскіх.

Дабужынскі

У Нацыянальнай бібліятэцы — выстава стваральніка «Гісторыі крыўскае кнігі».

Выстава працаў Мсьціслава Дабужынскага «Старая Літва» прысьвечаная супярэчліваму й кароткаму пэрыяду жыцця мастака ў Літве.

М. Дабужынскі нарадзіўся ў Ноўгарадзе ў 1875 г. У яго радаводзе былі й полацкія князі. Ён — адзін з «клясычных» прадстаўнікоў пецяўбургскага «Міра Искусства», таварыства мастакоў, артыстаў і публіцыстаў, у чьёй творчасці адбіўся стыль мадэрн. Дабужынскі быў адным з настаўнікаў Шагала, калі той вучыўся ў славутай прыватнай школе Званцавай.

Затым удзячны вучань запрасіў настаўніка выкладаць ужо ў сваю школу: у 1918—19 г. Дабужынскі працаваў у Віцебскай мастацкай школе. У сваіх творах таго часу ён увасобіў Віцебск, яго дзівосны каларыт, прыхаваны, але адчувальны драматызм. Самыя вядомыя зь іх: «Віцебск» (1919, акварэль), «Віцебск. Цырк» (1919, малонак, 1923, літаграфія) «Віцебск. Лесьві-

ца» (1919, малонак, 1923, літаграфія).

Пэўны час Дабужынскі жыў у Вільні, дзе шчыльна сышоўся зь беларускай інтэлігенцыяй. Ён, які сябраваў з Ластоўскім, Луцкевічамі, Дуж-Душэўскім, таксама вучуваў сябе як беларус. І, пераехаўшы ў Літву ў 1924 г., уліўся ў нацыянальны асяродак у Коўне. Удзельнічаў у афармленьні тэатральных пастановак, афармляў часопіс «Крывіч», іншыя беларускія выданьні. Перадусім, варта назваць яго шэдэўр — аздабу «Гісторыі крыўскае кнігі» Ластоўскага.

Але ён не спыняў кантактаў і з колішнім пецяўбургскім асяродкам. У СССР друкавалі кнігі ў яго аздабе. Гэтак, у 1926 ён стварыў клясычнае мастацкае ўвасабленьне «Меднага верхніка» Пушкіна... Пасьля ён зьяжджае зь Літвы ў Эўропу, а ў 1939 перабіраецца за акіян. Менавіта ў Амэрыцы, дзе ён пражыў яшчэ доўгае жыцьцё (да

МСЬЦІСЛАВ ДАБУЖЫНСКІ «АУТАПОРТЭТ»

1957), Дабужынскі й падсумаваў свой творчы даробак, што расьцярушаны быў між Пецяўбургам і Вільняю, Віцебскам і Коўнам. Выстава «Старая Літва», на якой прадстаўленьня шкіды й замалёўкі

літоўскіх краявідаў пачатку 1930-х — зусім невядомая ў Беларусі старонка творчасці майстра. Гэтая выстава, безумоўна, стане адной з самых важных падзеяў году.

Сяргей Хароўскі

Тызэнгаўз вярнуўся ў Жалудок

У нядзелю на касьцёле ў гэтым мястэчку Шчучынскага раёну ўрачыста адчыненая памятная шыльда ў гонар заснавальніка беларускай арніталёгіі

Ксёндз Ян асьвячае шыльду памяці К. Тызэнгаўза.

Канстанціна Тызэнгаўза. У свой час Тызэнгаўзы фундавалі будаўніцтва касьцёлу ў Жалудку.

У сутарэньнях гэтага касьцёлу спачываюць рэшткі большасці Тызэнгаўзаў, але не Канстанціна Тызэнгаўза, заснавальніка беларускай арніталёгіі, які быў народжаны ў Жалудку (1786—1853).

Шыльда ў гонар Тызэнгаўза выканана на чырвоным граніце ў Польшчы па эскізе гарадзенца Ігара Варкулевіча на заказ гарадзенскіх арнітолягаў з «Таварыства аховы птушак».

Загадчык кафэдры агульнай экалёгіі БДУ Васіль Грычык распавёў у касьцёле парафіянам пра Тызэнгаўза й значэньне ягонай асобы для беларускай навукі.

Эвангелье Мсьціслаўца, кнігі Кухты, Адама Станкевіча

У Акадэмічнай бібліятэцы адбылася выстава «Выданьні віленскіх друкарняў XVI — першай чвэрці XX ст.». 41 выданьне для яе прыслала бібліятэка Літоўскай Акадэміі навук. Яшчэ 80 выданьняў — з запаснікаў Акадэміі. Сярод іх кнігі на царкоўнаславянскай, беларускай, расейскай, лацінскай і польскай мовах, з розных друкарняў — праваслаўнай брацкай, піярскай, езуіцкай і ўніяцкай. Сапраўднае шматквэцце беларускай культуры. Адкрывае выставу Эвангелье працы Пятра Мсьціслаўца з друкарні Мамонічаў, 1575. Кнігі Марціна Кухты хаваюць памяць пра абуджальнікаў нацыі пачатку XX ст. На асобніках захаваліся надпісы былых уладальнікаў і эксьлібрсы. Сярод выстаўленых — тамы, што прайшлі праз рукі Радзівілаў, лідэра беларускай хрысьціянскай дэмакратыі Адама Станкевіча, пісьменьніка Максіма Гарэцкага.

Кніга пра заснавальніка «НН»

У Менску ў выдавецтве «Беларускі кнігазбор» выйшла кніга «Пра Івана Луцкевіча: успаміны, сьведчаньні». «Гэта быў ідэаліст, фанатык беларускай ідэі, беларускай справы. Такіх людзей цяпер трэба пашукаць...» — кажа складальнік кнігі, гісторык і палітык **Анатоль Сідарэвіч**.

У савецкія часы імя Івана Луцкевіча як аднаго са стваральнікаў Беларускай Народнай Рэспублікі замоўчвалася. **Анатоль Сідарэвіч** з сумам кажа, што не змянілася гэтая сытуацыя і цяпер: «Ведаецца, Іван Луцкевіч нікому цяпер не цікавы. Ён не цікавы цяперашняму дзяржаве, якая «вырасла на ягоных плячах». І ён не цікавы «незалежнаму грамадзтву». І не цікавы сучасным палітычным сілам, у тым ліку сацыял-дэмакратам...»

Таму гэта чыста прыватная ініцыятыва, таму кніжка выйшла накладам усяго 200 экзэмпляраў».

Паводле **Эўрарадыё**

«J:морс» выпусьціў першы беларускі альбом

Ён завецца «Адлегласьць». У дыск увайшло 11 песень, сярод якіх — тры песні па-беларуску з папярэдніх альбомаў («Жыві», «Так-цік-так», «Паветра»), два пераклады кампазыцыяў з расейскай мовы («Маё сонца», «Глядзі») і шэсьць новых запісаў. Аўтары ўсіх кампазыцыяў, акрамя адной народнай песні «Вярба», — удзельнікі гурту Ўладзімер Пугач (**на фота**) і Раман Арлоў.

Ідэя запісаць беларускамоўны альбом зьявілася тры гады таму, пасля зваротаў на кант гэтага гледачоў на канцэртах. Паводле словаў У.Пугача, неабходна разбурыць «дыхатанію, калі мэйнстрымавыя выканаўцы сьпяваюць у асноўным на расейскай, а альтэрнатыўныя — на беларускай мове».

На дыску «J:морс» прадстаўлены таксама фільм «Адлегласьць: Падарожжа па

Беларусі». Гэта 15-хвілінная відэазамалёўка аб помніках архітэктуры, размешчаных у розных месцах Беларусі пераважна непадалёк ад мяжы. Фільм зняты ўдзельнікамі гурту на лічбавы фотаапарат. «Усе ведаюць Мір, Нясьвіж,

Хатынь — і ўсё. А ў Беларусі каля тысячы помнікаў архітэктуры, якімі можна любавіцца», — заўважыў У.Пугач. Канцэртная прэзентацыя новага альбому «J:морс» і фільму пройдзе ў Менску 2 сьнежня.

Паводле **БелаПАН**

«Беларускія народныя казкі» выйдуць на 10 дысках

Лідэр гурту «Палац» **Алег Хаменка** ўзяўся за праект «Беларускія народныя казкі». Увесь ён — на 10 дысках — мае пабачыць сьвет пасля Калядаў. Галоўнай мэтай была спроба данесці ў бліжым да першапачатковага выглядзе (не рэдагаваныя пісьменьнікамі) беларускія казкі з усіх куткоў Беларусі. Праект падзелены на тры часткі, як звычайна дзеляць казкі этнографы: «Казкі пра жывёлаў» (3 CD),

«Чарадзейныя казкі» (4 CD), «Сацыяльна-бытавыя» (пра жыцьцё, 3 CD). Запрошаная да ўдзелу казачніца, кіраўнічка ансамблю «Калыханка» **Ларыса Рыжкова і** тэлеведучая **Тамара Лісіцкая**.

Першая частка праекту зьявілася ў продажы летам 2007 і была раскупленая. Другая частка зьявілася ў продажы толькі цяпер — у лістападзе.

Паводле «**Тузін гітоў**»

IN MEMORIAM

Віктар Роўда

Уначы на 18 лістапада на 87-м годзе жыцьця пасля працяглай хваробы памёр хаваравы дырыжор, прафэсар Акадэміі музыкі Віктар Роўда.

Ён нарадзіўся 10 лістапада 1921 году ў Смаргоні. У 1939 годзе скончыў Віленскую дзяржаўную духоўную семінарыю, у 1951 годзе — Літоўскую кансэrvаторыю. Кіраваў акадэмічным хорам Беларускага тэлебачаньня і радыё.

Дзякуючы Роўду 15 апошніх гадоў на фэстывалі «Магутны Божа» ў Магілёве штогод зводны хор выконваў беларускі гімн «Магутны Божа».

«**Звезда**»

Новая эмігранцкая літаратура

У выдавецтве нью-ёрскае газэты «Беларус» выйшаў літаратурны альманах пісьменьнікаў замежжа «Беларус» за 2007 год. У зборнік увайшлі творы 18 аўтараў, што пражываюць за межамі Беларусі: Віктар Кавалеўскі (Аўстралія), Ірына Снарская (Украіна), Ірына Варабей (Канада), Янка Запруднік (ЗША), Макс Шчур (Чэхія), Зьміцер Давыдзенка (Расея) і г. д. Прадмову да зборніка напісаў Вітаўт Кіпель. Замовіць альманах можна напісаўшы на адрас рэдакцыі hazetabelarus@att.net. Тым часам прымаюцца заяўкі на ўдзел у зборніку 2008 г.

На Гомельшчыне знайшлі слуккія паясы

У вёсцы Юравічы Калінкавіцкага раёну сёлета працягваліся работы архэалягічнай экспэдыцыі Нацыянальнай акадэміі навук. Унікальная знаходка на тэрыторыі Гомельшчыны — першая. Паясы праляжалі ў зямлі звыш двухсот гадоў.

Дзякуй

Галіне Л. з Горадні.
Віктару Л. з Шаркаўшчынскага раёну.

Аляксею Н., Георгію Р. з Баранавіцкага раёну.

Аляксандру Г. з Кіраўскага раёну.

Станіславу Л. з Мастоўскага раёну.

Уладзімеру П. з Аршанскага раёну.

Аляксандру М. зь Берасьця.

Леаніду А. з Гарадоцкага раёну.

Анатолю С. з Мазьрскага раёну.

Але Г. з Бабруйскага раёну.

Вікторыі К. зь Пінскага раёну.

Сяргею А. з Магілёва.

Юр'ю Б. з Кобрынскага раёну.

Аляксандру Т. зь Віцебску.

Генадзю Л. з Гомеля.

Сяргею П. зь Лідзкага раёну.

Паўлу Д. зь Берасьцейскага раёну.

Аляксандру К., Леаніду Л.,

В.Г., Д.К., Д.П., Сяргею Ш., Ва-

лянціне Ш., С.Н., Л.Г., Гена-

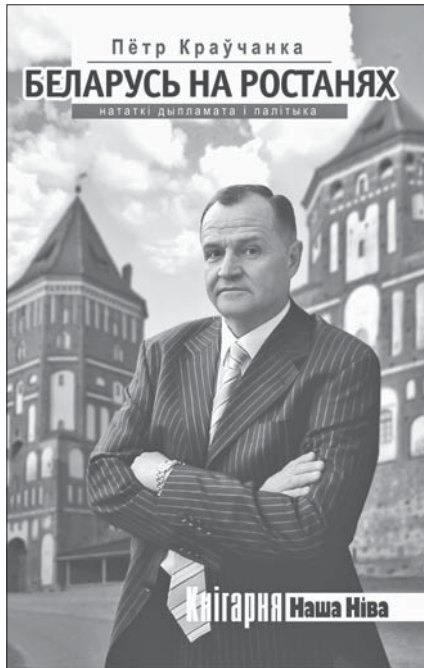
дзю Я., Валерыі Ч., Казімеру Г.,

Алене С., А.З., П.С., Вользе М.,

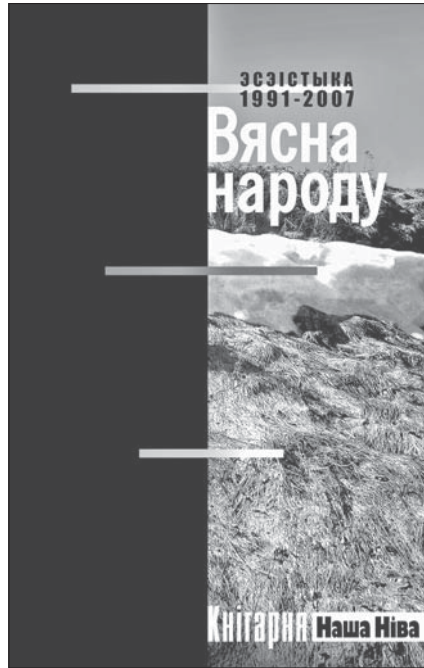
Т.В., Людміле І., Генадзю К.,

Леаніду Л. зь Менска.

з ь б я р ы « К н і г а р н ю « Н а ш а Н і в а »

Пётр Краўчанка. Беларусь на ростанях: Нататкі дыпламата і палітыка

Вясна народу: Эсэістыка 1991—2007

**Каб
штотыдзень
атрымліваць
газэту,**

дасылайце адрасы і грошы за газэту. Кошт на месяц — 8 тыс. рублёў.

1) Просім усіх ахвотных чытаць газэту паведамляць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць праз: тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32 (МТС), (029) 618-54-84, e-mail: dastauka@nn.by, паштовы адрас: а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім у блянку банкаўскага паведамленьня ці паштовага пераказу дакладна і разборліва пазначаць адрас, у тым ліку паштовы індэкс і код пад'езду.

Па пытаннях атрымання газэты пытайцеся Рамана.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ

ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828

МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка

3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

(прозьвішча, імя, імя па бацьку, адрас)

Від аплаты				Дата	Сума
За газэту "Наша Ніва"					
Агулам					

Касір

ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828

МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка

3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

(прозьвішча, імя, імя па бацьку, адрас)

Від аплаты				Дата	Сума
За газэту "Наша Ніва"					
Агулам					

КВІТАНЦЫЯ

Касір

М.П.

Барыс Пятровіч: «Мы губляем маладое пакаленьне»

З рэдактарам адзінага ў краіне рэгулярнага незяржаўнага літаратурнага часопісу «Дзеяслоў» гутарыць Наталка Бабіна.

Сваімі манерамі і выглядам Барыс Пятровіч нагадаў мне пэрсанажа рамана Грэма Грына, за якім гоніцца Скотланд Ярд: худы, разумны, стрыманы да закрытасьці, заўсёды гатовы да ўсяго, заўсёды ведае, што ды навошта робіць... Мусіць, у наш час, калі аўтара і чытачоў з прэзэнтацыі кнігі могуць напярэці даставіць у каталажку (згадайма выпадак з Паўлам Севярынцам), такі выгляд і мусіць быць характэрным для рэдактара незалежнага і мастацкага часопісу...

«Дзеяслоў» нарадзіўся на пахаванні Герменчука

«НН»: «Дзеяслоў» адзначыў пяцігодзьдзе. Пяць год — працяглы прамежак часу, за які нарасло новае пакаленьне чытачоў. Раскажыце для іх гісторыю зьяўленьня «Дзеяслова».

БП: Сама ідэя часопісу ўзьнікла досыць нечакана. Я працаваў у «Польмі». Цэнзурны папярэднік тады не было, у часопісе друкавалася ўсё найлепшае з тагачаснай беларускай літаратуры. Сьмеласьць выданьня залежала толькі ад пазыцыі галоўнага рэдактара... Але раптам у траўні 2002 г. мы даведаліся, што зьявілася ідэя аб'яднаць літаратурныя часопісы «Польмя», «Нёман», «Маладосць», «Крыніцу», тыднёвік «ЛіМ» — у адзін холдынг. Пасьля сустрэчаў з ініцыятарамі гэтакага аб'яднаньня — дэпутатам Касцянам, паэткай Таісай Бондар і «праваабаронцам» Яўгенам Новікавым, — стала зразумела, што іх мэты, перш за ўсё: зьмяніць няўгольных галоўных рэдактараў і прымусіць друкаваць толькі тое, што, нібыта, не супярэчыць дзяржаўнай ідэалёгіі.

У тых дні памёр мой аднакурснік і сябар Ігар Гермянчук. На ягоным пахаванні я сустрэўся зь Сяргеем Дубаўцом і Алесем Бяляцкім, і менавіта тады, на прыступках Пала-

цу мастацтваў, у нас упершыню зьявілася думка выдаваць альтэрнатыўны незалежны літаратурны часопіс.

«НН»: Гэта быў годны адказ на выклік.

БП: Пачыналі мы з нуля ва ўсіх сэнсах. Са мной сталі працаваць Алесь Папкевіч і Эдуард Акулін, пазней далучыўся Анатоль Івашчанка. Макет вокладкі зрабіў мастак Генадзь Мацур. За два месяцы сабралі творы і падрыхтавалі першы нумар, які выйшаў пры канцы верасьня 2002 г. У нас было некалькі варыянтаў назвы.

Спачатку хацелі назваць часопіс «Узвышша» — як бы ўзнавіць той часопіс, што выдаваўся ў 1920—30-я. Але ўрэшце вырашылі: з нуля дык з нуля... Дужа адметнае і шматзначнае слоўца «дзеяслоў» мне падабалася даўно, яшчэ ў «ЛіМе» ў 1990-я мы думалі выдаваць дадатак з такою назвай. Пасьля спрэчак і ваганьняў, так і вырашылі назваць новы часопіс.

Праблемы не падаюцца простаі лёгіцы

«НН»: Шлях рэдактара незалежнага часопісу ня ўзыханы ружамі. Ці не ўзьнікае жаданьня кінуць-рынуць усё пад ясную халеру і спакойна жыць на менш нэрвовай працы?

БП: Такія думкі ўзьнікаюць пэрманэнтна. Мяне, пэўна,

будзе цяжка зразумець тым, хто працаваў у часопісах за савецкім часам, калі можна было на працу прыйсьці а дваццацатай гадзіне ці наагул пайсьці ў творчы загул... Усё інакш, калі выдаеш незалежны часопіс, і спадзявацца можаш адно на сябе і сваіх калегаў. Рэдакцыя ў нас маленькая. Працы шмат, нават ня творчай, а чыста фізычнай. Але гэта добра, гэта было б у кайф, калі б час ад часу не ўзьнікала нейкія праблемы, якія не паддаюцца простаі лёгіцы: раптам камусьці не захачалася бачыць наш часопіс у шапіках «Саюздруку», і «Дзеяслоў», знайшоўшы надуманую прычыну, выкідаюць з шапікаў, потым — адмаўляецца распаўсюджаць «Белкніга»... Жыцьцё пастаянна падкідае нейкія праблемы, і з гадзімі іх, на жаль, ня меншае.

«НН»: Які наймацнейшы твор надрукаваны ў «Дзеяслове» за пяць год? Ці ёсьць такі твор, пра які вы шкадуецца, што надрукавалі?

Столькі шмат усяго было... Зрэшты, наконг найбольш моцнага — мне адказаць лягчэй: лічу адным з такіх твораў паэму Някляева «Палянэз», якая была надрукаваная ў першым нумары. Я ня раз казаў ужо, што часопіс варта было стварыць хача б дзеля таго, каб надрукаваць адно яе. Але, безь «Дзеяслова», дзе была б надрукаваная сёньня спадчына Быкава? А эсэістыка Казька?... А вершы Гілевіча, Барадуліна, Бураўкіна... А творы маладых, якія сьвядома ня хочуць ісьці ў холдынг... Быў час, калі мы кожны нумар рабілі як апошні. Менавіта з гэтай прычыны той час быў вельмі

плённым: выбіралі лепшае зь лепшага... Найгоршы матэрыял... Хай назавуць яго чытачы. Мы ж стараліся не друкаваць пустога. Хацеў бы хіба, каб публіцыстыка і крытыка ў часопісе былі больш моцнымі.

«Марыніны» забудуцца

«НН»: Пра Джаан Роўлінг гавораць, што яна прымусіла дзяцей зноў чытаць. Якім мае быць твор беларускай літаратуры, каб прымусіць зноў чытаць па-беларуску?

БП: Я не падзяляю таго тэзісу, які апошнім часам чуваць ад некаторых дзяржаўных дзячоў: маўляў, пішыце лепш, тады вас будзе чытаць народ. Я не стамляюся паўтараць, што сучасная беларуская літаратура — адна з самых цікавых ва Ўсходняй Эўропе. Давайце будзем любіць сваё. Як любіць літоўцы ці палякі і ніколькі не камплексуюць праз тое, што ў іх няма сваіх Роўлінг ці Браўнаў (іх можна і перакласьці, але ці дададуць яны беларускамоўных чытачоў? І ці будуць мець стотысячны наклад, як Караткевіч?)... У нас ёсьць Быкаў і Алексіевіч, Барадулін і Някляеў... Трэба толькі, што называецца, раскручваць сваіх аўтараў. Ці, прынамсі, не перапрацаджаць ім ісьці да чытача, як гэта адбываецца цяпер. І яшчэ. Ва ўсе часы існавалі аўтары, якія карысталіся вялікай папулярнасьцю, але тая папулярнасьць была часоваю. Скажам, Амфігэатраў быў нашмат больш папулярны за Чэхава. Але сапраўднае не загіне.

«НН»: То бок Вы ня лічыце, што літаратура ў Беларусі (а мо і ў сьвеце) у крызісе?

АНАТОЛІ КРАВЧУК

БП: Не лічу. Па-мойму, гэтая размова прэярыдычна паўтараецца з таго часу, як уласна і ўзнікла літаратура. Іншая справа, што нас ня ведаюць у сьвеце, а мы кепска ведаем сьвет. Раней сьвет ведаў пра беларускіх пісьменьнікаў больш праз расейскія пераклады. Але цяпер гэтая нітка абарвалася. Расейскія часопісы амаль не друкуюць беларускіх аўтараў. Мы імкнемся ліквідаваць гэты прабел праз абменныя нумары. Гэта значыць, рыхтуем, скажам, нумар, прысьвечаны швэдзкай альбо немецкай, аўстрыйскай літаратуры, у той час як пэўныя літаратурныя часопісы гэтых краінаў знаёмяць сваіх чытачоў зь літаратурай беларускай.

Моладзі сёньня найцяжэй

«НН»: Перашкаджае ці дапамагае праца Пятровіча-рэдактара працы Пятровіча-пісьменьніка?

БП: Рэдактарская праца заўсёды перашкаджае асабістай творчасці. Адвечная дылема. Згадайма «хрэстаматый-

ны» прыклад паэта і рэдактара Твардоўскага... І Дубаўца... Я паню Дубаўца-празаіка, паэта, а тым болей — крытыка, і ведаю, што рэдактарства і яго выбівала з уласна творчасці... Я быў бы вельмі рады, калі б у нас зьявіліся новыя літаратурныя часопісы, каб існавала некалькі незалежных выданняў. А то цяпер нам выдавціца друкаваць пад адною вокладкай і клясыкаў, і моладзь, і супэравангардыстаў, і звышрэалістаў... З другога боку, можа, гэта і добра: кожны чытач знойдзе ў часопісе тое, што яму напэўна спадабаецца, і разам з тым змога пазнаёміцца і з тым, што яму невядома. Атрымліваецца, у нас дужа ўдала абраны фармат, у якім арганічна спалучаюцца ўсе ўзросты і ўсе жанры.

«НН»: «Дзеяслоў» часта ладзіць сустрэчы з чытачамі. Ці шматлюдныя яны? Якое адчуваньне ад іх?

БП: Насуперак загадам не запрашаць сябраў «няправільнага» пісьменьніцкага саюзу, знаходзяцца людзі, якія не ба-

яцца абыходзіць тэя забароны. Яны дапамагаюць нам арганізоўваць сустрэчы і прэзэнтацыі, куды прыходзіць і па сто, і па дзевьсьце чалавек. Апошняя такая імпрэза праводзілася літаральна колькі дзён таму ў Віцебскай абласной бібліятэцы. Я бачу, наколькі патрэбныя гэтыя сустрэчы, асабліва ў правінцы, дзе людзі ўжо засумавалі па пчырым, адкрытым слове, па добрай паэзіі, па такіх вась сумоўях... Выходзіць з залі — і жыць хочацца.

«НН»: Як Вы, грунтуючыся на сваім рэдактарскім і пісьменьніцкім досьведзе, ахарактарызавалі б стан нашага грамадства?

БП: Выразна бачу, што мы губляем маладо пакаленьне. Моладзь засмоктвае БРСМ, дэзарыентуюць зьмены ў падручніках літаратуры і гісторыі... Гэта балоча, аднак я аптыміст: покліч крыві — ён вечны. Ужо як пляжылі беларускасьць у мінулыя дзесяцігодзьдзі... Здавалася б, нашага пакаленьня — «Тутэйшых» — папросту не павінна было існаваць. Але мы ёсьць. І мы працуем. І цяпер ёсьць незалежная дзяржава Беларусь, а гэта вельмі моцны падмурак, на якім будзе далей будавацца беларускасьць, што б там хто ні гешэфтаваў. Ня трэба занадта зважаць на часовыя цяжкасьці. «І гэты лад, і гэты час — не назаўсёды». Трэба жыць вялікай ідэяй і надзеяй. А Беларусь была, ёсьць і будзе.

Сачанка падкідваў мне кнігі

«НН»: Раскажыце, калі можна, больш пра сябе. Адкуль Вы? Адкуль Вашая цікавасьць да літаратуры? Ці падтрымлівае Вас у Вашай дзейнасьці сям'я?

БП: Я з Палесься, з Хойніцкага раёну, з вёскі Вялікі Бор, якую многія ведаюць як радзіму Барыса Сачанкі. Гэта мой дзядзька. Ён спрычыніўся да майго фармаваньня як асобы. У дзяцінстве я шмат хварэў. Частва ляжаў у чацьвертай клініцы тут, у Менску. Чытаў запоем, і Барыс Іванавіч, заўважаючы гэта, «падкідваў» мне ці-

кавыя кнігі: спачатку дзіцячыя, а потым і больш сур'ёзныя. Муціць, менавіта тады і заклалася цяга да літаратуры. Гэта быў пачатак 70-х. Так здарылася, што ў палаце са мной лячыліся інтэлігентныя, адукаваныя людзі, якія вечарамі слухалі радыё «Свабода», прыносялі з сабой і дзяліліся кнігамі пра сталінскія рэпрэсіі, што выйшлі яшчэ падчас хрушчоўскай адлігі. Мяне ўразіла тады тое, што, аказваецца, адбывалася ў краіне, дзе я быў так рады жыць. Аказваецца, пад чырвоным сьцягам чыніліся сапраўдныя зверствы!..

«НН»: Дык Вы — прадукт радыё «Свабода»?

БП: Хутчэй, тых людзей, якіх я сустрэў у дзяцінстве і юнацтве. Потым у нас быў вельмі фэйны курс на журфаку: Гермянчук, Дубавец, Навумчык, Сапач, Астраўцоў, Яфіменка, Пахолка... Мы былі патрыётамі. Пісалі па-беларуску, цікавіліся беларушчынай.

Без падтрымкі сям'і я ўвогуле нічога не зрабіў бы. Часам бывае, што сям'я становіцца перашкодай для творчасці. А ў мяне наадварот: мае блізкія — мая апора. Жонка Людміла з Гомеля, з расейскамоўнай сям'і, але перайшла на беларускую без аніякіх сумненняў. Яна мяне заўсёды падтрымлівала, вельмі дапамагае і цяпер. У мяне два сыны: старэйшы вучыцца на журфаку, малодшы — у школе, у беларускамоўнай клясе. Яны ведаюць, што робіць бацька, і таксама ўсяляк падтрымліваюць.

«НН»: У юбілейным трыццатым нумары надрукаваныя Быкаў, Мацяш, Някляеў, Капусьцінскі, Фрыд, Гарэцкі, Тарас... Дробным шрыфтам. Толькі юбілейны нумар такі прадстаўнічы, ці гэта заўсёдня мадэра?

БП: Пагартайце папярэднія нумары і пераканайцеся, што ўсе яны такія... З кожным нумарам мы мяркуем выпускаць яшчэ і кніжку з сэр'ёзным штомесячным выхад. Пры тым — свайго часу чакае яшчэ шмат цікавых публікацыяў. 328 старонак нам замала.

Гемаглябін Хрыста ў літаратурных часопісах

Дзеяслоў. № 5, 2007. ARCHE. № 10, 2007. Нёман. №9, 2007. Иностранная литература № 10, 2007.

Перада мной — чатыры літаратурныя часопісы. Для афармлення вокладкі кожны, акрамя «Нёману», выкарыстаў карціны розных мастакоў і «Нёман» задавальваецца раз і назаўжды абраным малонкам Нацыянальнай бібліятэкі на сінім тле.

Зазірнем пад вокладкі.

«Дзеяслоў»

Тэксты, пры рознасці, маюць супольную рысу — прафэсійнасць, у чым бачыцца і моцная рэдактарская рука. Вельмі ўдалы прыём — выносіць на пачатак адзін-два радкі з твору, якія заінтрыгуюць чытача і разам з тым дадуць асноўнае ўяўленьне пра тое, што чакае яго далей.

Прафэсійнасць выяўляецца і ва ўмела закручаных сюжэтах (як у апа-

вяданні Ёладзімера Някляева «Адлюдак») і ў нечаканых спецыфічна-літаратурных прыёмах кампаніі тэксту (як у аповяданьнях Уладзімера Сьцяпана), і ў вывераным баянсе паміж грамадзкім і літаратурным (як у аповяданні «Боты» Валянціна Дубатоўкі). Моцны бок гэтага нумару — несумненна, вершы. Пранізьліва-кранальныя ў Ніла Гілевіча, іранічныя ў Андрэя Хадановіча, сталыя ў Ніны Маціш... І калі мне спадабаліся ў гэтым нумары, скажам, Людка Сільнова ды Дар'я Ліс, то некага кране за душу разьбітная «Трасца» Леаніда Дранька-Майсюка ці філязофскія радкі Эрыха Фрыма ў перакладзе Арцёма Арашонка.

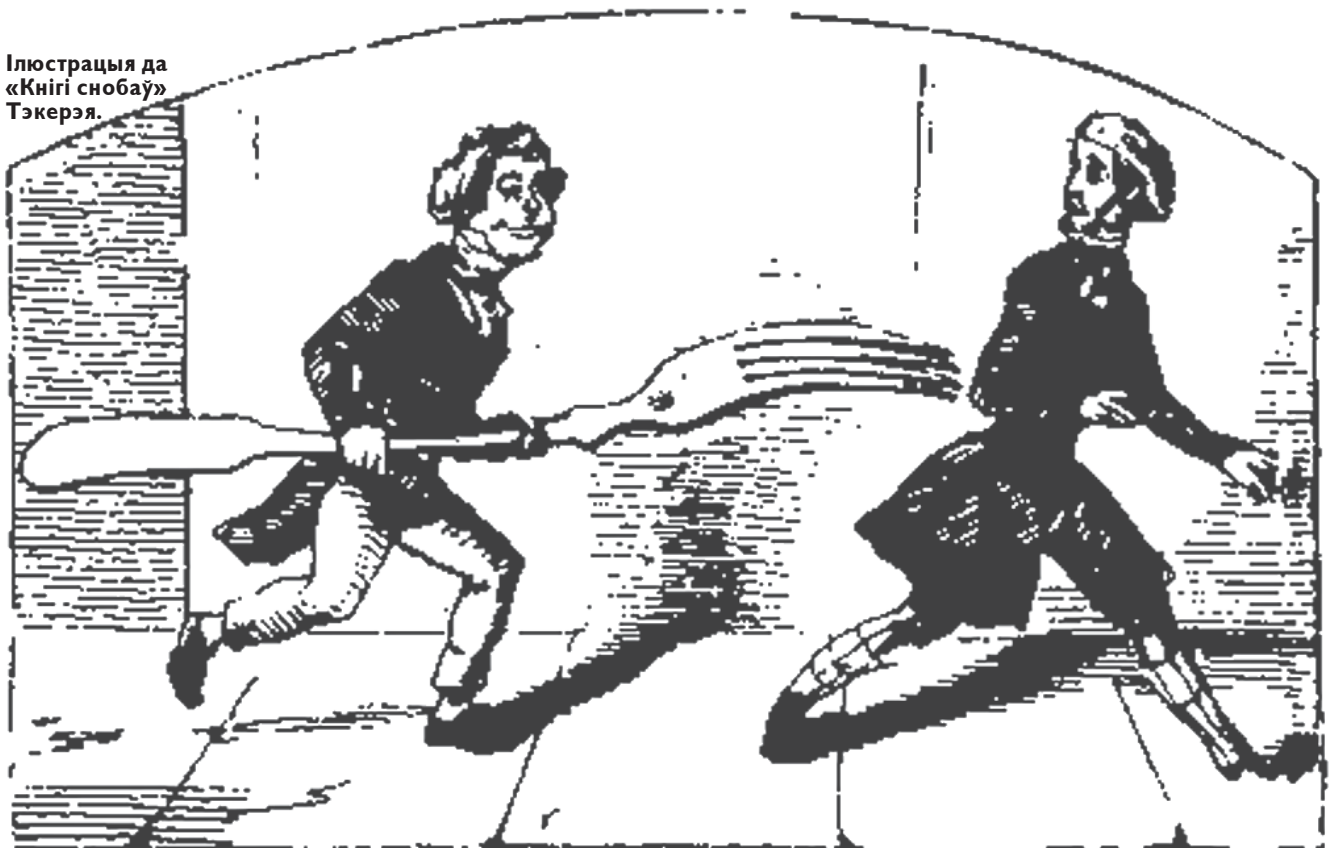
Разьдзелы з кнігі Рышарда Капусціньскага «Імпэрыя», дзе апісваюцца

падзеі ў Пінску ў 1939 г., я чытала з заміраньнем сэрца: так жыва і нечакана апісаны той час, так выразна ўстае перад вачыма тагачаснае Палесьсе...

Заўважаю карэктарскія памылкі. Наагул, ведаючы, у якіх умовах рыхтуецца часопіс, да гэтага ставіцца з разуменьнем (тым больш, у многіх пэрыядычных выданьнях за мяжой карэктур увогуле не робяць — ня лічаць патрэбным). Але вось у тонкім аповяданні Волі Бабковай «Дом на Пярэсьпе» напісаньне з малой літары слова «Пярэспа» троху бянтэжыць. Пярэспа — рэчка ля Старажоўкі і раён Менску, і ў аповяданні ідзецца пра містычную гісторыю, якая адбылася менавіта тут, у пабудаваным на месцы рэчкі доме...

Варта заўважыць, што ў «Дзеясло-

Ілюстрацыя да
«Кнігі снобаў»
Тэкерэя.

ве» і ў «ARCHE», ужо ня кажучы пра дзяржаўныя выданні часта сустракаюцца памылкі ў напісанні імёнаў уласных, асабліва іншаземных, у словах, што прыводзяцца на замежных мовах. Гэта яўныя наступствы культурнае ізаляцыі, у якой перабывае краіна і яе сыстэма адукацыі ў прыватнасці.

«ARCHE»

«ARCHE» — не літаратурнае, а аналітычнае выданне, але літаратура тут таксама прысутнічае. У дадзеным нумары, у чыстым выглядзе, гэта апавяданні Аляксея Знаткевіча і вершы Андрэя Хадановіча. У апаэзіраваным выглядзе — крытыка і рэцэнзіі, якія займаюць у часопісе многа месца. Віктар Жыбуль, напрыклад, аналізуе кнігі Валер'я Маракова «Ахвяры і карнікі» і «Непамяркоўныя». Алена Гапова не пакідае каменя на камені ад зборніка «Жанчыны выходзяць з-пад кантралю» з сэр'і «Кнігарня Наша Ніва».

Вельмі цікавая гутарка Алеся Аркуша з Віктарам Казьком, з якой, у прыватнасці, чытач даведаецца, што раман «Бунт незапатрабаванага праху» дзесяць год ляжыць у выдавецтве «Мастацкая літаратура»! Раман аднаго з найлепшых пісьменьнікаў краіны — дзесяць год! А прачытаць гэты раман — урывак зь якога давялося пабачыць некалькі год таму — вельмі хочацца. З інтэрвію не зусім зразумела, чаму спадар Казько ня хоча звярнуцца ў іншыя выдавецтвы? Акрамя «Мастацкай літаратуры» ёсць жа пачуль яшчэ і другія. Прыкладам, наш сучасны Марцін Кухта — «Логвінаў». Спадар Аркуш цікавіцца ў суразмоўцы, чаму «ніхто зь пісьменьнікаў старэйшага пакаленьня так і не напісаў раману пра найноўшы час»? Адказ на гэтае пытаньне досыць нечакана знаходзім у «Нёмане».

«Нёман»

Калі творы ў «Дзеяслове» адрозніваюцца падкрэсленым прафэсіяналізмам, то «Нёман» робіць стаўку на народную, аматарскую літаратуру. Дратуе мова часопісу. Яна, па ідэі, павінная быць расейскай. Але, далібог, не расейская! Асабліва там, дзе аўтары самі перакладаюць сябе зь беларускай (Ніна Маеўская «Холад доннай вадзь», раман). Усё ж такі, сапраўды, як сказаў аднойчы Валянцін Тарас, на першы погляд падаецца, што беларуская і расейская мовы

вельмі падобныя, як падобныя вярціня і піён, але ж гэта абсалютна розныя кветкі! Няўдалы пераклад зводзіць на нішто вартасці арыгіналу (вершы Віктара Шніпа ў перакладзе Б. Спрычана). І гэта нагода для таго, каб шануюныя дэпутаты заапекаваліся станам расейскай артаграфіі і пунктуацыі (і стылістыкі!) ды прынялі нейкі закон, які б забараніў «па сутнасці супрацьзаконнае» нявечаньне «вялікай і магутнай».

Цікавымі падаліся аповеды азэрбайджанскага пісьменьніка Каміля Афсараглы (тут, дарэчы, пераклады нашмат больш мастацкія), спадабалася апавяданьне Святланы Кражавай «І Джокер, і казырны ход, або «Мурашнік» — найперш нечаканай тэмай (пра ўнутранае жыццё вялікага гіпэрмаркету). Уласьцівая часопісу аматарскасць у дадзеным выпадку не перашкаджала, а наадварот дапамагала ўспрымання тэксту. Толькі вось адзін момант заінтрыгаваў: чаму пасля разбору чарговага свінога статку грузчыкі гіпэрмаркету ідуць прыняць таблеткі анальгіну? Чалавеку, далёкаму ад мяснова бізнэсу, хацелася б тлумачальнай зноскі.

На пытаньне, зададзенае ў іншым часопісе: чаму беларускія пісьменьнікі не напісалі раману аб найноўшым часе — адказвае ў вялікім артыкуле Анатоля Кудласевіч. Ён аналізуе творы Таісы Бондар: паэму «Рагнеда», раман «Гульня ў падкіднога», аповесць «Матылькі». Аналізуе падрабязна, зь вялікімі цытатамі. Аўтар праводзіць адну думку: аўтары не ўдалосяказаць сапраўднай карціны ні часоў Рагнеды, ні часоў перабудовы — чаму б вы думалі? Таму што яна не разумела, што і тады, і цяпер ёсць народ, які лічыць сябе абраным, імкнецца да сусветнага валадарства і вядзе вайну не на жыццё, а на сьмерць зь іншымі народамі... І менавіта ў гэтым, паводле А. Кудласевіча, асноўная прычына нашых бедаў! Я, вядома, разумею, што толькі прафэсарам дазволена ляцца ў рэсэпсэры, як трапна гэта заўважыў незабыўны Шарыкаў, але мне цікава, ці адрэагуюць неяк на гэтыя сьвежыя думкі А. Кудласевіча Мінінфа ці там Мін'юст?

«Иностранная литература»

«Иностранка» вельмі трапна «ловіць хвалю». У тым сэнсе, што вельмі часта друкуе сапраўды вяршкі сусвет-

най літаратуры. Хаця пэўная стомленасць ад словаў у сучаснага чытача назіраецца, таму ні заканчэньне рамана Мардэха Рыклера «Вэрсія Барні» (цяжкасці жыцця з хваробай Альцгеймера ў сучаснай Амэрыцы), ні ўрывак з рамана Мілана Кундэры «Жыццё ня тут» (раман напісаны ў 1970 г. і з волі аўтара дасюль не апублікаваны ў Чэхіі), ні паэтычныя тэксты Пабла Пікаса, што называецца, «не зачэпілі».

Затое не магла адарвацца ад дакумэнтальнай аповесці французца Дыд'э ван Кавэлера (бадай, правільнай было б пісаць усё ж — Каўляр) «Кланавец Хрыста?» Закручана так, што не разумееш, што тут дакумэнтальнае, а што — ад аповесці. Аўтар расказвае (прыводзячы шмат пераканальных доказаў, сьведчаньняў навукоўцаў і тэолягаў), што знакамітая Турынская плашчаніца — насамрэч, сапраўдная плашчаніца Хрыста, што радыевугляродны аналіз, які быў праведзены нядаўна і паказаў, што плашчаніца была вырабленая ў Сярэдняй вякі — некарэктны метаў дачыненняні да тканінаў, і што — трымайцеся на крэсьле мацней — царква, добра ведаючы пра яе сапраўднасць, спецыяльна скарысталася з гэтага мэтаду, каб абвясціць плашчаніцу проста іконай і тым самым перашкодзіць спробам кланавец Хрыста з часцінак ягонай крыві, якія захаваліся на тканіне! Далей — больш. Аказваецца, некалькі нітачак з плашчаніцы ўсё ж знаходзяцца ў распараджэньні навукоўцаў-генэтыкаў (прозьвішчы прыводзяцца), і яны ўстанавілі, што на ёй кроў групы IV (AB), больш за тое, ім удалося кланавец некалькі ДНК, а, магчыма, ужо і нешта большае... Пісьменьнік падрабязна апісвае малекулу гемаглябіну Ісуса, якую яму дазволілі паглядзець пад магутным растравым мікраскопам... А самы парадаксальны вывад пісьменьніка заключаецца ў тым, што кланаваньне Хрыста — гэта Божы промысел, што менавіта праз кланаваньне і прыйдзе на зямлю Мэсія ў другі раз. Праўда, тут жа аўтар прыводзіць меркаваньні навукоўцаў, што праз магчымыя памылкі пры кланаваньні гэта можа аказацца хутчэй не Хрыстос, а Антыхрыст...

Ці зазірнуць за даягляд мінулага, ці за даягляд будучыні — гэта залежыць ад таго, чым жыве пісьменьнік. Што чытачу цікавей?

Наталка Бабіна

Дзень напайжывога чалавека

Апавяданьне Тацяны Барысік.

Кожны, каму хаця б раз даводзілася ўдзельнічаць у віншавальнай агітбрыгадзе, ведае — каб парадаваць слухачоў сваім выступам, а сябе чаркаю і прэміямі ў гонар ня важна якога сьвята, зусім неабавязкова мець артыстычныя здольнасьці.

Дастаткова ўменьня прамаўляць словы песьні блізка да тэксту і прыстойнага выгляду, то бок: ня сьпітага твару ды чыстага паліто, апранутага паверх псеўданароднага строю з мясцовага ДК.

Гэтым разам адзначалі Дзень пажылога чалавека — сьвята культавае ў нашых мясьцінах. Васьмігадовы сын маёй знаёмай вымаўляе па-свойму: «Дзень палужывога чалавека».

Сьвяткавалі па-звыкламу. Імжа, восеньская халадэча, старэнькі аўтобус. На першым сядзеньні — дзядзька з баянам (ледзьве ўгаварылі), хуткія расьпеўкі (хаця б пасьпець). Назвы вёсак былых калгасных брыгадаў плывуць за вокнамі, настрой у артыстаў, як пішуць у раёнцы, прыўзняты. Самадзейныя канцэрты

гарантуюць адрыў ад працоўнай будзённасьці на цэлы дзень.

Слухацкая аўдыторыя забяспечана — у дадатак да песьняў старым будуць выдаваць па 4 кг крупаў. Мы ведаем — усё будзе ня горш як тады.

Урэшце даехалі. Спыніліся ў напайжываным будынку, які быў сьпяраша клюбам, потым складам. Пачалі зьбірацца пэнсіянэры. Мы засьпявалі «Ў саду гуляла», «Мае вочы чорныя», нешта з рэпэртуару савецкай эстрады паваеннага часу. Баяніст хвацкі, словы ня блытаем. Уражаньне нішто сабе.

І раптам нехта з супрацоўніц канторы зацягвае сваю ўлюбёную «Шарманку», тую, што Мікалай Баскаў піе. Песьня ўжо парадкам аб'ела вушы, штодня на радыё круцяць, але нічога ня зробіш, усе разам сьпяваем пад баян:

Ўлякуць лі мячты небывалыя,
Цьвітуць лі цьвяты запаздальныя —
Усё так жа рыдае шарманка,
Ў Парыжы яна чужастранка...

У непрапаленай халупе са столі зьвісае павуціньне. У куце паламаная падлога, побач ляжыць забыты мех.

Лаўка толькі адна, месцаў не хапае. А бабулякі, дзядкі — нібы з абразоў пасыходзілі: вочы сумныя, жыцьцё ў цэле ледзь ліпіць, стаяць, на кіёчкі абапёршыся, абяцаныя крупы чакаюць — гарох, грэчку, проса.

— А што, як удваіх, дык на зіму хопіць, — шэпча нехта.

«Ўздыхае шарманка, раняе улыбка,
Рыдае шарманка з душой первай скрыпкі...»

— падцягвае хор, збольшага трансьянкамоўная інтэлігенцыя ў паліто, пятнаццаць год таму купленых (яшчэ не бяды), у шапках, мольлю пасечаных (амаль незаўважна).

За вакном з пабітаю шыбаю — вёска, беларускія немілагучныя Трэхі, калісь перайменаваныя ў мілагучную расейскую Калінавую.

Усё так жа рыдае шарманка
Ў Парыжы яна чужастранка...

Усё. Больш не магу, змаўкаю. Мiane раптоўна ахоплівае стан, блізкі да гістэрычнага прыпадку. Хочацца качацца па падлозе пад акампанэмент шлягеру, сьмяяцца і плакаць адначасова, абняўшы ўсіх прысутных. Ледзьве стрымліваюся. Па тварах астатніх самадзейных артыстаў бачу — зь імі таксама робіцца нешта падобнае. Недалёка да масавага псыхозу. Так і ня скончыўшы апошняга куплету, нібы змовіўшыся, змаўкаюць усе мае паплечнікі па вясковых гастролях.

— Ня трэба больш сьпяваць гэтую песьню, — выказвае агульную думку намесьнік старшыні калгасу па ідэалягічнай рабоце.

Старыя ўрэшце атрымалі свае крупы. Аўтобус пакаціўся далей у памежную са Шклоўшчынай вёску з архаічнаю назвай. Пасьля стала, накрытага пасярод дарогі ў адным з завулкаў і мацюковых прыпевак тамтэйшых старажылаў, самаадчуваньне прыкметна палепшала.

Пра «Шарманку» больш ня ўзгадвалі.

Напайжывое сьвята набліжалася да свайго прадказальнага фіналу — чаркі, сяляцкоў «Маціяс» і невяліччай грашовай прэміі ў далёкай пэрспэктыве.

PHOTO BY MEDIA NET

Адзін дзень з жыцця «саяравоза»

Апавяданьне Паўла Белавуса.

Берасьце — горад з унікальным геаграфічным становішчам, з Польшчай і Украінай пад бокам, заўжды вылучаўся сваёй заможнасьцю ў параўнаньні з іншымі абласнымі цэнтрамі Беларусі. І мяжа для дасягненьня і падтрыманьня гэтай заможнасьці зьяўляецца вялікай камэрцыйнай сілай.

У мінулыя бязьвізавыя часы кожны другі цягаў у Польшчу саяра (дызельнае паліва), гарэлку, цыгарэты і вывозіў адтуль мяса, вопратку і ўсялякі «шырспажаў», які тут актыўна сплаўляўся. Вось так і жылі.

Часы змяніліся, штогод прымаюцца новыя і новыя забароны і абмежаваньні, апошнія зь іх: поўная забарона ўвозу на тэрыторыю Беларусі мясных прадуктаў з Польшчы, да таго ж з новага году гэтая краіна — у шэнгензоне.

А пакуль памежны бізнэс канчаткова ня счэз, у адзін з будніх дзён я накіраваўся ў Польшчу са знаёмым студэнтам на ягоным уласным аўтамабілі, каб на свае вочы пабачыць і адчуць, як ён ужо два гады зарабляе на жыццё і адукацыю, з раніцы ходзіць ва ўнівэрсытэт, а пасля параўганьнячы штодзённа за мяжу.

Заправіўшы Фальксваген Пасат па поўнай саярай, мы накіраваліся на памежны пераход «Варшаўскі мост», але, пабачыўшы доўгую чаргу машынаў, мы перадумалі перасякаць мяжу тут і вырашылі дабрацца празь іншы пераход — той, што за 40 км, каля Дамачава. Па дарозе завіталі да жыхаркі адной з памежных вёсак, хуценька набылі два блёкі цыгарэтаў «Мог» з акызнымі маркамі Украіны, каб потым перапрадаць у два разы даражэй, наварыўшы з кожнага блёку па пяць даляраў.

На памежным пункце пры нязначнай чарзе давалося прастаяць дзьве гадзіны. Таму выдалася магчымасьць даволі пільна паназіраць за кіроўцамі, што стаялі на мяжы ў чаканьні сваёй чаргі. Я зразумеў, што больш

за палову аўтамабіляў ехалі ў Польшчу з той жа мэтай, што і мы — «зьліць саяраў», таму і пераважалі народныя Пасаты, якія маюць самы вялікі бак сярод легкавых машынаў — каля 100 літраў, значыць, 80 можна лёгка перапрадаць. Займаюцца гэтым і прывабныя жанчыны, і злыя мужчыны, і бедныя студэнты, і ціхія пэнсіянэры — галоўнае, каб патрэбная машына была.

Колькі ж можна зарабіць за адну такую паездку?

З маіх падлікаў выйшла наступнае: саярка ў калгасах, а дакладней, нелегальна ў спрытных мэханікаў, кіроўцаў ці брыгадзіраў, ідзе прыкладна па 1220 беларускіх рублёў за літар, калі на запраўцы каштуе 1610, у Польшчы ж перапрадаецца прыватнікам ці фэрмэрам ужо па 2,7 злотых — гэта 2100 нашых рублёў. Выходзіць, што на адным літры можна зарабіць 900—1000 рублёў, а прадаецца за адзін раз да 80 літраў, далей лічыце самі.

Акрамя «саярнага бізнэсу» майго студэнта-таварыша вельмі цікавіць «тэлефонны бізнэс», ды і замоваў у яго на мабільныя слухаўкі з Польшчы заўжды шмат. Мы накіраваліся на тэлефонную базу ў Бяла Падляску. Добрыя тэлефоны тут каштуюць значна таньней у параўнаньні з коштамі ў нашых салёнах, розьніца да 70\$, з газэтнымі — 30—40\$, таму людзі і просяць, каб нехта прывёз тэлефон з Польшчы, а майму таварышу і прыемна зрабіць такую справу, ды і ў кішэню пакласьці грошы. А яшчэ і так званы «Ват» дапамагае, бо, купляючы тэлефон, замежны кліент атрымлівае спецыяльны дакумэнт пра набыцьцё гэтай рэчы, і, вяртаючыся ў Беларусь, на мяжы ставіць пячатку, а ў наступны раз, наведваючы гэтую краму з дакумэнтам, вяртае сабе 18 % ад кошту (у нас так званы ПДК — падатак на дададзены кошт). Выходзіць, што, перапраўшы добры тэлефон нават па польскім кошце, наварваеш 15—25 даляраў.

Так мы набылі пяць тэлефонаў, але правесці празь мяжу аднаму чалавеку легальна можна толькі адзін новы запакаваны тэлефон. Таму на мяжы каробкі ад тэлефонаў акуратна раскладваюць і хаваюць, а самыя апараты раскідваюць па кішэнях, туды мытнікі дакладна не палезуць.

У майго таварыша склалася традыцыя (паколькі дамоў польскае мяса везці нельга, а ў Беларусі яму чамусьці заўжды бракуе часу пасьці) купляць мясныя польскія вырбы, спыняць машыну і з асалодай есьці. Часу на гэта хапае: чаканьне і чэргі — неад'емная частка такога бізнэсу.

Назад у Беларусь зноў вярталіся праз Дамачава позьнім вечарам. І толькі дзякуючы братэрскім стасункам паміж «саяравозамі» не давалося ў кілямэтровай чарзе стаяць цэлую ноч, бо адзін з пасажаў, прытрымаўшы рух у калейцы, дазволіў нашаму аўто праскочыць наперад пад самы шлягбаўм.

У размове «саяравозаў» я пачуў, што нібыта цяпер калгасную саярку, каб адрозьніваць ад заправачнай, будуць фарбаваць у чырвоны колер, а на мяжы будуць правяраць, на якой саярцы ты едзеш: звычайнай ці калгаснай чырвонай. «Ня можа быць, дурнота!» — супакоілі адзін аднаго «саяравозы» і глыбока ўздыхнулі.

У спецыяльнай калейцы на Ват падыйшла нашая чарга, польскі мытнік хутка праверыў машыну і дакумэнт, а вось патрэбныя пячаткі ставіў 20 хвілінаў, але ўсё ж такі перадаў нас у рукі беларускага. Той, заўважыўшы нейкую падазронасьць і, можа, спадзеючыся злавіць злачынцаў, праверыў зьместыца багажніка і пад сядзеньнямі, ды незадаволена адпусьціў нас на беларускую зямлю, бо нічога супрацьзаконнага не знайшоў. «Фу! Пранесла!» — стомлена ўздыхнулі мы.

Пасьля таго, як я правёў палову сутак у машыне, родны ложка мне падаваўся больш родным і прыемным, а праца «саяравоза» сумнай, нэрвовай і безнадзейнай. Але кожны выбірае працу згодна з сваім талентам і ўласнымі магчымасьцямі, значыць, у паловы берасьцейцаў і жыхароў памежжа генэтычна закладзены талент для спэкуляцыі, галоўнае, каб толькі знайсці, чым спэкуляваць. Вось такія вывады. Нонсэнс.

АЛЯКСАНДАР АПОН

Чэрці

Раптам, паверхам ці двума ніжэй бразнулі дзверы і загуў ліфт. Сьвіньня заварушылася, разявіўшы пашчу, пазяхнула і, пацмокаўшы ад асалоды, заціхла. Але тут, страшэнна надрываючыся, грывнуў хор:

Мы беларусы мірныя людзі,
Сэрцам адданыя роднай зямлі...

Некалькі валаскоў, што яшчэ заставаліся ў Іван Іванавіча за вушамі, заварушыліся, і ён, як недабіты сабака, дробненька застукаўшы зубамі, праскуголіў:

— Не, не, ня трэба, не падыходзьце!

— А мы і не падыходзім, — хістаючыся ў Іван Іванавіча перад вачыма, сказаў першы чорт.

— Чаму гэта не падыходзьце? — таксама ня стоячы стаўбом, здзівіўся другі.

«Хлусяць!» — стукнула ў Іван Іванавіча ў галаве, і па плячах, уцякаючы, пабеглі мурашкі. Іван Іванавіч хутка азірнуўся, каб кінуцца за імі ўсьлед, і ахнуў — вочы ўперліся ў сьцяну, ён быў у пастцы.

— Цішэй, не палохай, — між тым зашыкаў першы. — За вухам, за вухам пачухай, хай супакоіцца.

— Я вушы люблю, — ашчэрыўся другі і, на імгненьне зьнікнуўшы, захістаўся збоку.

Іван Іванавіч скасіў вочы і ўтрупянеў. Чорт быў чорнай масьці без адзінай плямы, з залатымі клькамі ў пашчы і раздвоеным, як у зьмяі, язычком. Больш таго: па язычку на іклы цякла сьліна, зьбіралася і, падаючы кроплямі на зямлю, адразу пачынала шыпець.

«Гэтага ня можа быць!» — прамільгнула ў Іван Іванавіча думка, затым яго раптам скаланула і ён, заварочаўшы языком, тужліва ўсклікнуў:

— Не, не, я не хачу, не хачу!

— Усе ня хочучь, — спакойна заўважыў першы чорт і, не спускаючы з Іван Іванавіча левага чырвонага вока, правым, зялёным, зірнуў на другога:

— Ну!?

— А ня цягне? — запытаў той.

— Хто? — крыва ўсьміхнуўся першы. — Не, куды там, ён жа ў нас рах-

маны, заўсёды гэтакі быў!

— І сьценькі, — таксама скрывіўся другі і, прыкідваючы на вока, дадаў: кіляў на сто дваццаць пацягне.

— Ага, ня менш, — адразу згадзіўся першы. — Ты паглядзі, шчокі якія, адныя шчокі мо з кілё важаць.

«Гэта ж яны пра мяне, але скульп яны ведаюць!» — усклікнуў пра сябе Іван Іванавіч і раптам, кінуўшыся на калені, празь сьлёзы, якія самі па сабе пырнулі з вачэй, узмаліўся:

— За што, я не разумею, за што!?

— Во, я табе казаў! — нават не зьбіраючыся адказаць на пастаўленае пытаньне, а зьвяртаючыся выключна да другога чорта, сказаў першы. — А ты: па ілбе, па ілбе ўлупіць! Чаго тут лупіць — сам ляжа, — і, кінуўшы хістацца, прысеў каля Іван Іванавіча.

— Ну, дай ножку!

— Навошта? — дрыгнуў ножкай Іван Іванавіч.

— Трэба, — цвёрда адказаў першы чорт і, расклаўшы партфэль, які невядома як аказаўся пры ім, дастаў вярочку.

«Будуць вязаць!» — ахнуў пра сябе Іван Іванавіч, і ў ягоных вачах паплылі каляровыя галкі, матылькі і яшчэ чорт ведама што.

«Я паміраю», — падумаў ён і закрыў вочы.

Але не памёр, бо раптам пачуўся брыдкі, сіплы голас: «А бідончык на кроў я за вас цягаць павінна?» — адкрыў адно вока, каб паглядзець, каго там чэрці прынеслі, быў вымушаны адкрыць і другое і нават высалапіць ад здзіўленьня язык, бо голас (як ён не здагадаўся адразу!) належаў Раісе Пятроўне — яго адзінай, роднай жонцы.

«Рая, Рая!» — хацеў закрычаць Іван Іванавіч і ня здолеў.

— І глядзіце, — уладарна сіпела далей Раіса Пятроўна, — каб ня кроплі мне, нават ня нюхалі!

— Не, што ты! — цвёрда паабяцаў першы чорт, прыклаўшы капыт да грудзей.

— Мы на працы ня п'ём! — шчыра дадаў другі.

— Ага, — зараўла Раіса Пятроўна, — ня п'юць яны! А ўчора хто нахлабыстаўся? Мне сорамна за вас чарцам у вочы глядзець! І скуру мне здымайце.

— Навошта табе скура? — незадаволена запытаў першы.

— На боцікі, — разявілася Раіса Пятроўна.

— Якія боцікі, у цябе што, боцікаў не стае? — усклікнуў той.

— Калі ня выйдучь боцікі, — ня слухаючы, закамандавала Раіса Пятроўна, — лупіце на капытчаткі. — Добры, сьценькі, а пячонка, га пячонка, так і прэ зь яго, так і выпірае!

«Рая, што ты, апомніся, гэта я, твой Ваня!» — хацеў закрычаць Іван Іванавіч, але пакуль пяўся, засоўваючы язык у рот, Раіса Пятроўна, паведаміўшы, што паляцела растопліваць кацёл, зьнікла. Замест яе зьявіўся нехта ў скураной куртачцы, перавязанай крыж-накрыж раменьчыкамі, і з чырвонай зоркай на ілбе.

— Соседям моё гутен морген! — адразу пасыпаў незнаёмымі словамі. — А я здзесь лечу, віжу — о, майн лібе наторморт! Тут экзэмплярчык, жырненькій, кілограм на айн хундэр цванціх потянет.

— А як жа, сваёй гадоўлі, — пахваліўся першы чорт.

— Небось марксіст-ленінец? — спытаў незнаёмы.

— Быў, — махнуў капытом першы. — А цяпер чорт яго разьбярэ, нейкі спэцыяліст, па ўсіх пытаньнях, але ўсё роўна, за жыцьцё цяжэй шклянкі нічога не падымаў.

— О, гут, нацюрліх! — усклікнуў незнаёмы і, нахіліўшыся ў бок Івана Іванавіча, строга запытаў: — Шпрэхен зі дойч?

— Якое там к чорту зі дойч! — адказаў за Івана Іванавіча першы чорт. — Акрамя вялікага і гагучага ні ў зуб нагою!

— І то, — улез у гаворку другі, — як ляпне, бывала, што, так хоць капыты ад сьмеху адкідай!

— А, вот што! — заківаў незнаёмы і, раптам выхапіўшы з-за сьпіны крывы бандыцкі нож, заруў нечалавечым голасам: — Хальт, штэйт аўф!

— Рэжучь! Ратуйце! — штомоцы закрычаў Іван Іванавіч і прачнуўся.

Першым, што ён убачыў, разляпіўшы павекі, была Раіса Пятроўна.

— Ваня, Ваня, чаго, што з табой? — спалохана пытала яна, штурхаючы Івана Іванавіча ў плячо.

— А-а, — застагнаў Іван Іванавіч, матляючы галавой, — сон, сон, Рая, прысьніў.

— А што, што за сон? — дапытвала Раіса Пятроўна.

— Не, не пытай, не пытай! — замахаў рукамі Іван Іванавіч, затым стогнуць споўз з ложка і, забыўшыся сунуць ногі ў тапкі, паплёўся ў прыбіральню, дзе, нарабіўшы на плітцы каля ўнітазу лужыну, уступіў у яе, потым у ваньным

Галасуе дэлегат
устаноўчага
з'езду «Белай
Русі».

PHOTOBYMEDIANET

пакоі парэзаў голячыся брытвай губу і, нарэшце, на кухні выліў сабе на калені каву.

Пакуль пераапранаўся ў іншы касцюм, спазніўся на працу, за што атрымаў ад начальніка вымову і пазьней, пад абед, яшчэ адну па прычыне непра-

цаздольнасьці.

— Ты як захварэў, бяры бальнічны ліст, — злосна гуў начальнік. — Мне тут абы хадзіць няма чаго.

«Усё, цяпер, напэўна, скіне», — падумаў Іван Іванавіч, бо ведаў, што на яго месца начальнік мяркуе пасадзіць

свайго сыночка, выпускніка Акадэміі кіравання, а яго — Івана Іванавіча — перавесці на малазначную пасаду інструктара, і, замест асабістага кабінэту з акном на праспэкт, давядзецца глядзець у акно аўтобуса, едучы з камсамольцамі на «лінію Сталіна» ці ў «Брэсцкую крэпасць», а то, што яшчэ горш, хадзіць пехатою па школах — брахацца з саплячкамі-піянэрважатымі.

Жыцьцё ламалася, і ва ўсім былі вінаваты чэрці.

«Ну і чорт зь ім, але не ў мяне аднаго!» — злосна падумаў Іван Іванавіч і, прысеўшы да стала, падцягнуў да сябе чысты аркуш паперы, на якім, надпісаўшы зверху каму і ад каго, пачаў гэтак: «Маю сваім абавязкам, нягледзячы на магчымасьць перасьледу з боку ніжэй адзначанай асобы, паведаміць наступнае...».

На другі дзень начальнік спазніўся на працу. Ён меў бледны твар, абкусаныя губы і жывучык на воку.

— Чэрці прысьніліся, — спалохана, аглядаючыся цераз плячо, зашаптаў ён, сутыкнуўшыся з Іванам Іванавічам у калідоры. — Ператрус рабілі.

«Ага, так, так!» — павесялеў Іван Іванавіч і пайшоў да сябе ў кабінэт.

пра-бел / пра-сьвет

Эсэістыка • Крытыка • Рэфлексіі

Менск разэнкрайцара Эйзэнштэйна. «Дарагая Матуля! Тут — проста Эўропа!... Не чакаў я столькі ад Менску!...» — пісаў у 1920 г. у Пецярбург малады чалавек, які неўзабаве стане найзнакаміцейшым у сьвеце кінарэжысэрам.

У марах аб дэмакратычнай школе. Міхась Булавацкі пра спадчыну вядомага савецкага пэдагога Віктара Шаталава.

Наступнае пашырэнне Эўрасаюзу. Аб нашых эўрапейскіх і пазаэўрапейскіх альтэрнатывах піша Сяргей Богдан.

Ашаламляльныя выбары: апазыцыя і яе шанцы. Аналіз выбарчых сцэнараў у аўтарытарных краінах

Найхутчэйшы, найвышэйшы, найдужэйшы, або Спорт на службе рэжыму. Піша Зьміцер Панкавец.

Жанчына, якая хацела каго-небудзь забіць

Апавяданьне Орлі Кастэль-Блюм.

Жыла на сьвеце жанчына, якая хацела забіць чалавека, пажадана тоўстага, вы не зразумейце яе няправільна, яна хацела забіць таўстуна зусім не для таго, каб змардаваным дзеткам Нью-Дэлі засталася больш харчу, — ёй кіравалі іншыя памкненьні: таемныя, няўцямныя.

Яна думала, што хоча трымаць у руцэ пісталет, а побач зь ёй будзе сядзець сабака пароды колі з высалапленым языком, ды яна стрэльнае таўсыцюку ў жывот, і куля праб'е яго навывлёт, як сказаныя словы ўваходзяць чалавеку праз адно вуха ды выходзяць праз другое.

Куля, што заб'е таўстуна, парве прынамсі некалькі ўнутраных органаў, іншымі словамі, яна ўсталое ў яго брушыне новы парадак, зробіць там рэструктурызацыю, рэарганізацыю, рэформу, кардынальныя зьмены, пераацэнку, рэкішкізацыю. Калі куля трапіць у яго, дык таўстун ашаламлена паглядзіць на жанчыну, як у кіно, разявіць рот ды скажа нешта кштальту: «За што?». Або: «Чаму я?». Або: «Дай мне яшчэ адзін шанец». Або:

Пляткараць, што Орлі Кастэль-Блюм (нар. у 1960 у Тэль-Авіве) сама ня ведае, чаго, уласна кажучы, хоча. І куды крочыць. Скаланаючы зямлю, побач праносяцца фуры: іх кіроўцы імпэтна сыгналяць і завабна квіваюць на ўтульны фатэль спадарожніцы. Ды дзе ж ім з вышыні сваіх сядалішчаў згледзець яе сьціснутыя кулакі? Заўзятыя амазонкі, яе сяброўкі, безупынку звоняць на мабільны, каб прапанаваць свае паслугі ў выбаўленьні зь любога пункту мужчынскага пекла. Ды дзе ім даўмецца, што ў такім гармідары мэлэдыя не чутна? Таму ня трэба: пэўна, усё ведае Орлі Кастэль-Блюм, жанчына, што няспешна ідзе па ўзбочыне бэтоннага гайвэю, які лучыць безымянныя мэгаполісы.

«Рабі, што ты павінна зрабіць», — і паваліцца на зямлю, як бульбяны мех.

Аднак жанчына, якая хацела забіць, ня надта хацела, каб нехта памёр. Яна хацела забіць, але не хацела, каб нехта памёр ад гэтага, яна не хацела быць адказнай за сьмерць чалавека, няхай ён тлусты, зямля ненаежная, ды забірае харч у маленькіх дзетак, якія ня могуць спусьціцца з гор.

Так ці гэтак, яна не магла даць рады безь пісталету, ці нажа, ці чагосьці, што забівае, але ў яе не было грошай. Нягледзячы на гэта, яна хадзіла па вуліцы, пакуль не перастрэла аднаго вельмі тоўстага чалавека ды запрасіла пайсьці зь ёй у двор. Але той не пайшоў. Людзям, калі іх спыняюць пасярод вуліцы і запрашаюць завітаць у двор, адразу падаецца, што нешта тут ня так, большасьць зь іх з рэактыўнай хуткасьцю ўцякае ад таго, хто спрабуе заапекавацца імі такім чынам.

Нельга браць правасудзьдзе ў свае рукі. Нельга дамагацца правасудзьдзя і абдымаць яго. Калі правасудзьдзе вагаецца або спаралюшаванае, катэгарычна забараняецца яго падтрымліваць або набліжацца да яго.

Жанчына, якая хацела забіць, меркавала, што зможа ўзяць правасудзьдзе ў свае рукі, абняць яго, і, калі правасудзьдзе будзе ў гуморы, памяняць яму пляюшкі ды выкупаць у ванначцы. На сьвеце ёсьць рэчы, якія крыкам крычаць: «Вазьмі мяне!» Такія, як кінутае

дзіцятка, такія, як кульгавае ваўчаны. Зь іншага боку, на сьвеце ёсьць рэчы, да якіх нельга набліжацца і дакранацца. Ёсьць целахоўнікі, так, у большасьці людзей ёсьць целахоўнікі, якія колісь былі бітнікамі.

Жанчына думала, што гэты сьвет належыць ейнаму бацьку і што яна зможа забіць якога-небудзь таўстуна, калі дужа захочацца. Аднак нельга браць правасудзьдзе ў свае рукі. Выкрываючы несумленнасьць і разбэшчанаць, шмат кінафільмаў і кніг паказваюць гэтую дылему: браць або ня браць правасудзьдзе ў свае рукі — і распавядаюць, што здарэцца з тымі, хто бярэ яго і цалуе з ног да галавы, і, можа, нават у дупу (ёсьць і такія, пераважна сышчыкі).

Хвала Богу, ёсьць кнігі, пераважна Біблія. Ёсьць і іншыя кнігі, але Біблія заткне іх усіх за паяс.

Жанчына хацела даведацца, што здарыцца, калі яна возьме правасудзьдзе ў свае рукі, ці здарыцца тады нешта з правасудзьдзем, або зь ёй, ці яе званіце або ці атрымае яна зьнянацку прыпадэк астмы.

Яна ўстала рана-ранкам, пайшла і купіла сабе пісталет такі, як трэба, кулі, як трэба, ды пайшла сабе. Людзкія фізіяноміі міналіся побач, і яна выглядала сярод іх адпаведную кандыдатуру. Але нічога канкрэтнага: людзі ішлі, як ходзяць заўсёды: яны ідуць, ідуць, і вось ты іх ужо ня бачыш.

Жанчына прыйшла на вялікі пляц, на якім было шмат крамаў з надтрэснутымі вітрынамі ды надломанымі манэкенамі. Яна выхапіла пісталет і ўжо зьбіралася ўзяць правасудзьдзе ў свае рукі, але тут, як на ўзмах чароўнае палачкі, накіравала пісталет сабе ў скронь ды стрэліла, аднак у патроньніку не было патрону, ды ашаламленая жанчына шпурнула пісталет у вялікі фантан пасярод пляцу. Па дарозе ў фантан пісталет перакінуўся ў вераб'я або шчыгла ды паляцеў у далёкія далі, мо ў нейкае месца на гэтым сьвеце, дзе можна ўзяць правасудзьдзе ў свае рукі, моцна трымаць яго, бяз дрыжыкаў, без падзеньняў, разглядаць яго зблізку, або нават пацікавіцца, чаго яно, уласна кажучы, хоча.

З габрэйскае пераклаў Павал Касьцюкевіч

Блізкая
Бацькаўшчына.
Фляр'янава

Дуб, які
пасадзіла Эліза
Ажэшка.

Сядзібна-паркавы комплекс Бохвіцаў
(Ляхавіцкі раён, Берасьцейшчына).
Фотанарыс Ірыны Мірскай.

Усярэдзіне дому.

***

Вясной 1942 года крэўскі баццошка і адначасна настаўнік беларускай мовы Міхась Леванчук падаўся ў Менск, каб выпрасіць у Генэральным Камісарыяце дазвол на адкрыццё ў Крэве беларускай школкаі. Святара-настаўніка прыняў сам Генэральны Камісар Вільгельм Кубэ і школку адкрыць дазволіў.

Летам 1942 г. у газэце «Minsker Zeitung» быў надрукаваны верш «Weissruthenien» («Беларусі») з гэткай апошняй строфай:

Мы з Рэйху, звязаныя ніткай адной
Зь сёвай даўніной, што ня стлела,
Саткаць дапаможам вам белы сувой,
Каб гэта краіна пад зоркай сваёй
І хлеб свой, і радасьць займела.

Нехта мог падумаць, што гэта ўсяго толькі звершаваная прапаганда, а хтосьці мог сказаць, што і не...

Пад вершам стаяла імя нейкага Карла Курца, але ўсе здагадваліся, што напісаў яго Вільгельм Кубэ, які лічыў беларусаў арыўскім народам. Таму цікавіўся старажытнай беларускай культурай, нават п'есу стварыў пра гістарычныя дачыненні германцаў зь беларусамі. Спэтакль на гэту п'есу збіраліся паставіць да дня народзін Генэральнага Камісара, ды не паспелі: у ноч на 22 верасня 1943 г. Кубэ зьнішчылі. Зрабілі гэта савецкія спэцслужбы (пры ўдзеле асавачаных тутэйшых) з дазволу, які выявіўся ў нясупрацьдзяньні, спэцслужбаў нямецкіх. Пасьля забойства і СС, і СД без асаблівага спрыту займаліся пераследам падазронных.

У ноч на 15 сакавіка 1944 г. быў знішчаны крэўскі святар і настаўнік Міхась Леванчук. Зрабілі гэта жаўнеры Арміі Краёвай (пры ўдзеле апалячаных тутэйшых) з дазволу, які выявіўся ў не-супрацьдзяньні, гарнізону літоўскай паліцыі. Гарнізон стаяў у Крэве для аховы *ордыну* і здаўся краёўцам бяз бою.

Зусім розныя людзі: дзе той гаўляйтэр — і дзе той настаўнік... А лёс адзін.

Небясьпечная рэч — схільнасьць да беларускага.

P.S.

Калі ў 1996 г. хавалі Героя Савецкага Саюзу А.Р.Мазанік, якая была непасрэднай выканаўцай забойства гаўляйтэра, труна зь ейным цэлам стаяла ў Доме афіцэраў на тым самым месцы, на якім у 1943 г. стаяла труна зь цэлам Ге-

нэральнага Камісара Беларусі Вільгельма Кубэ.

***

З гадамі ўсё больш адчуваецца адсутнасьць сэнсу быцьця. Ня толькі быцьця ўвогуле, на якое, калі б не было цябе, напляваць, але, на што, здавалася б, не пلونьць, і быцьця ўласнага, свайго існаваньня. Усё часцей узьнікае пытаньне: «Ну і што?..» Яно і не пытаньне нават, нейкая няўцямнасьць: «Ну... і... што...» Ну, жыў ты, жывеш — ну і што? Дамагаўся нечага і дамогся — ну і што? Грошы нейкія, славу нейкую займеў — ну і што? Прыдумаў нешта, напісаў — ну і што? Памрэш — ну і што? Усё — нічога.

Але нічога і ёсьць усё.

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ

Знакі прыпынку

***

Што там ні кажы пра чалавецтва, а ўсё ж у большасьці людзей кутніца знаходзіцца ніжэй за галаву.

***

Знайшоў даўні запіс — ня помню ўжо, скуль яго ўзяў:

«Пачалі варушыць архівы КДБ і знайшлі (сярод іншага) васьмь што... У канцы 30-х гадоў у адной вёсцы сярод ночы знік мужык. Стары, глуханямы. Ён быў арыштаваны і расстраляны праз во гэтакі данос (цытую): «... сядзеў на ганку і па-антысавецку ўсьміхаўся».

***

Жыцьцё ў разумных межах ён скончыў самазабойствам.

***

Бліскучы расейскі актор Міхаіл Жараў пад старасьць сыграў абы-што ў абы-якім фільме «Вясковы дэтэк-

тыў». А некалі грандыёзна граў Меншыкава... І, баючыся гэтай ролі, казаў А.Талстому: «Не цягну я на любімца Пятра, нешта ўва мне ёсьць камсамольскае». Талстой адказаў: «Можа, і ёсьць, але пакуль не выяўляецца».

З часам выявілася. І не ў аднаго Жарава...

***

Калі з маладосьці было відно, які крэтынзм — старасьць, дык са старасьці відно, якое наўнае глупства — маладосьць.

Вось і ўвесь жыцьцёвы досвед.

***

Усьміхайся! Гэта раздражняе.

***

Найцяжэй прывыкнуць да чалавечай разнастайнасьці. Адсюль: інакшых не павінна быць!

***

«Любі Бога і рабі, што хочаш», — сказаў Сьвятая Аўгустын.

«Хочаш — рабі проста вайну, а хочаш — сусьветную. Адно не забывайся любіць Бога. А калі гэтая лобоў аж прэ горлам, дык ты з воклічам «Алаг акбар!» можаш нават скіраваць аэробусы зь людзьмі ў хмарачосы Нью-Ёрка», — разьвівае гэтую тэзу Валянцін Акудовіч.

Во як можна зразумець Сьвятога.

***

Ты ўбачыў, што *нехта* ад цябе далёка, і вырашыў да яго наблізіцца. Але гэта магчыма толькі тады, у той момант, калі *нехта* таксама зажадаў набліжэньня. Інакш, якімі б ні былі твае высілкі, адлегласьць між вамі ня зьменшыцца: наколькі ты будзеш скарачаць яе — настолькі ж *нехта* будзе падаўжаць.

***

У Міхася Стральцова ў апавяданьні «Сьвет Іванавіч, былы донжуан» сказ: «І ўюнашы абступаюць мяне і пыгаюць, якія я куру цыгарэты...»

Калі ня ведаць таго, што можна назваць *асабістай* гісторыяй беларускай літаратуры, дык не дацяць: скуль у такаго стыліста, як Стральцоў, гэтка дзікунская калька, як *уюнашы*? А слоўца гэтае акурат з *асабістай* гісторыі літаратуры, яно — памяць пра Міхася Лынькова, які да ўсіх маладзейшых толькі так і звяртаўся: «Ну што, *уюнашы*...»

АДАМ ГЛЁБУС

ІМЯ

Банка піва, цыгарэта, сэкс і мат.
Ад жыцця не патрабуе ён зашмат.
Так жыве і весяліцца з году ў год,
А імя ў яго такое — наш народ.

СЬЛЕД

Жыцьцё пражыў, а сьледу не пакінуў,
Пайшоў, сышоў, нібыта й не было...
Ні дома з дрэвам, ні дачкі, ні сына
Не засталася. Чыста ўсё сплыло...

Нібыта быў разумны і трывушчы,
Нібыта жыў, нібыта працаваў...
Нібы ня шкодзіў, чарапы ня трушчыў —
Дзяцей ня біў, людзей не забіваў...

За гэта добрым словам і згадаюць,
Успомняць без праклёнаў і кляцьбы.
А не захочуць, хай не ўспамінаюць...
Такі наш сьвет нікчэмны і слабы.

АНТЫПАТАС

Мір. Май. Мур.
Мур. Мір. Май.
Май. Мур. Мір.
Мур. Мур-мур...

Паводле аўтарскіх публікацыяў на
litara.net

У Менску прайшоў фестываль авангарднай моды Мамант-2007.

Стрэлы на ўроку беларускай

У адной з школаў сталіцы два п'яныя дзецюкі ўламліся ў школу. Адпінхнуўшы вахцёра, яны падняліся на другі паверх. Тут іх дагнаў дзяжурны настаўнік, псыхоляг паводле адукацыі. Але суцішыць п'яных ён ня змог — адзін зь дзецюкоў выхапіў пісталет і прыставіў рулю да скроні пэдагога.

Буяны пачалі ламіцца ва ўсе кабінэты запар. У кабінэце беларускай мовы яны ўсчалі страляніну. Настаўніца выштурхнула іх у калідор, але адна куля трапіла ёй у плячо.

Налётчыкаў затрымала міліцыя. Супраць 26-гадовага менчука

ўсчатая крымінальная справа па факце злоснага хуліганства.

МАЗ зьбіў ліхтар, які зваліўся на аўтамабіль ДАІ

У сталіцы на рагу Радзьяльнай і Ваўпшасавы адбылося ДТЗ. У тралейбусны прыпынак урэзаўся аўтамабіль МАЗ, які зваліў слуп, што, у сваю чаргу, упаў на аўтамабіль ДАІ. Абарваліся электраправады, і рух транспарту быў на пэўны час спынены.

У касьцёле абрабавалі харыстаў

Падчас выступу ў гарадзенскай Фары

польскага хору «Опэра-філармонія Падляска» ў сьпевакоў скралі грошы й лічбавыя камэры.

Чалавек бяз памяці пачаў успамінаць

Да мужчыны з амнэзіяй, якога знайшлі ў Гомельскай вобласці, вярнулася памяць. Невядомага без дакумэнтаў знайшлі 31 ліпеня ў Нараўлянскім раёне. Ён не памятаў нават свайго імя.

Некалькі дзён таму незнаёмец нечакана пачаў успамінаць. Спачатку назваў імя сына, а затым узгадаў, што яго самога завуць Сяргей Нюхцілін, і што жыў ён у падмаскоўным горадзе Пушкіна. Адшукалі ягоных бацькоў.

Яны адразу ж прыехалі ў Гомель, каб забраць сына, і распавялі, што Сяргей служыў у падмаскоўнай міліцыі. Чатыры гады назад сышоў на працу і бяз знаку зьнік. Шматгадовыя пошукі не давалі вынікаў.

І ў Гомелі ё цар

15 лістапада сайты навінаў паведамілі, што ў Гомелі вялікі князь і спадкаемца трону. Бо мужчына разаслаў адпаведныя лісты, у тым ліку ў Міністэрства ўнутраных справаў на імя міністра Навумава. Аказалася, «цар» сапраўды жыве ў Гомелі. Ён стаіць на спецыяльным уліку ў псыханэўралягічным дыспансэры.

Пензенскіх сэктантаў узялі ў аблогу

У Пензенскай вобласці Расеі некалькі дзясяткаў сэктантаў зачыніліся ў пячоры каля сяла Мікалаеўка. Тамака яны спадзяюцца перачакаць Апакаліпсіс, які, на іхную думку, будзе ў траўні наступнага году. Яны забараняюць уваходзіць у свае тунэлі, якія яны

выкапалі ў гары каля вёскі, пагражаюць падарваць назапашаныя бочкі з бэнзынам, калі хто ўвойдзе. У пячорах яны маюць і студню. Лідэру сэкты — 43-гадоваму Пятру Кузьняцову, паставілі дыягназ «асоба ў стане трызньнення».

Самавольныя нявольнікі называюць сябе «ісціннымі праваслаўнымі».

Улады найбольш баяцца за дзяцей, якія там зачыніліся разам з дарослымі.

БАТЭ ўзначаліў 30-гадовы трэнэр

Ігар Крывушэнка, які двойчы прыводзіў БАТЭ да чэмпіёнства (2006, 2007), зараз будзе трэнэраваць менскае «Дынама». На думку многіх, Крывушэнка павёў сябе ня вельмі карэктна ў гэтай сытуацыі, не паведаміўшы клубнаму кіраўніцтву пра перамовы з генэральным дырэктарам «Дынама» Юр'ем Чыжом. А.Калскі сказаў, што Крывушэнку прапанавалі ў «Дынама» большыя грошы.

Такім чынам, Ігар Крывушэнка стане сямнаццатым галоўным трэнэрам менскага «Дынама» за апошнія восем гадоў. За часы дырэктарства ў «Дынама» Ю. Чыжа ніводзін трэнэр ня змог утрымацца ў сваім фатэлі больш за сэзон.

У наступным сэзоне БАТЭ за сабой павядзе 30-гадовы Віктар Ганчарэнка. Шмат хто з футбалістаў сёньняшняга БАТЭ старэйшыя за новага настаўніка.

Ганчарэнка празь цяжкую траўму рана скончыў футбольную кар'еру, пасля чаго засяродзіўся на трэнэрскай.

Зьміцер Панкавец, Буг; БелаПАН, ІА «Росбалт», АНТ, «Комсомольская правда» в Белоруссии, Эўрарэдыё

КАНЦЭРТЫ

Паганскі фэст

30 лістапада ў «Рэактары» фолк-раган-легенды ZNICH (Беларусь) і Аркона (Рася). Даведкі па т. (029) 649-08-88, 766-24-25.

«Гуда» ў «Казе»

8 сьнежня ў малой залі к/з «Менск» пройдзе фолк-фэст з удзелам гуртоў: «Ліцьвіны», «Госьціца» і «Гуда». Т. 6490888, 7662425

СЭМІНАРЫ

Як было ў першым тысячагодзьдзі

27 лістапада археоляг Валянціна Вяргей запрашае на гістарычны сэмінары «Этнакультурная сытуацыя на Беларусі ў першым тысячагодзьдзі нашай эры», які адбудзецца на сядзібе ТБМ (вул. Румянцава, 13) а 18-й. Уваход вольны.

Сустрэча з Марачкіным

29 лістапада мастак Аляксей Марачкін запрашае на гістарычны сэмінары «Творчая асоба і ўлада», які адбудзецца на сядзібе ТБМ (вул. Румянцава, 13) а 18-й. Уваход вольны.

ТЭАТРЫ

Купалаўскі тэатар

26 (пн) — «Мой лёс — тэатар» (бэнэфіс Алены Сідаравай)

27 (аўт) — «Больш чым дождж»

28 (ср), 29 (чц) — «Сны аб Беларусі»

30 (пт) — «Маэстра»

1 (сб) — «Ромул Вялікі»

2 (ндз) — «Паўлінка»

ранішнія спектаклі

2 (ндз) — «Паўлінка»

малая сцэна

1 (сб) — «Востраў Сахалін»

2 (ндз) — «Маці»

Тэатар беларускай драматургіі

26 (пн) — «Белы анёл з чорнымі крыламі»

28 (ср) — «Адэль»

29 (чц) — «Белы анёл з чорнымі крыламі»

30 (пт) — «Чорны квадрат»

Тэатар юнага глядача

27 (аўт) — «Матільёк»

28 (ср) — «Мешчанін у шляхецтве»

29 (чц) — «Таямніцы блакітных азёраў»

30 (пт) — «Палачанка»

Опэра

на сцэне ЦЦДА

28 (ср) — «Іяланта»

29 (чц) — «Аіда»

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Я абслугоўваў ангельскага караля

Апошні фільм Іржы Менцэля.

Я абслугоўваў ангельскага караля (Obsluhoval jsem anglického krále)

Чэхія — Славакія, 2006. каляровы, 120 хв.

Рэжысэр: Іржы Менцэль

Ролі выконваюць: Іван Барнэў, Олдржых Кайзэр, Юлія Енч, Марцін Хуба, Марыян Лабуда, Мілан Ласіца, Ёзэф Абрахам, Іржы Лабус

Жанр: Гістарычная трагікамедыя паводле рамана Багуміла Грабала й сцэнару Іржы Менцэля

Прызы: Прыз «ФІПРЭСІ» Бэрлінскага кінафэсту, Чэскія ільвы за найлепшы фільм, найлепшую рэжысуру, найлепшую апаратыскую працу

Адзнака: 6,5 (з 10)

Малады хлапец распачынае кар'еру ў перадваеннай Чэхаславацыі. Узьлёт адбудзецца ў часы акупацыі, калі героя прызначаць афіцыянтам у нацысцкі цэнтар па ўзнаўленьню арыйскай расы...

Клясык чэскага кіно Іржы Менцэль хаця й не зьдзіўляе вялікімі вынаходкамі, але годна трымае марку свайго гумарнога стылю. Трагікамічныя недарэчанысьці, пацешны мантаж палюбоўных сцэнак — і вайскова-ідэалагічных практыкаваньняў, прыватны чалавек — у жорнах гісторыі, які зь лёгкасьцю абмінае ўсе пасткі — і ставіць пад пытаньне сур'ёзнасьць гісторыі.

Менцэль іранізуе над усялякім патасам, а сямейныя абавязкі пад партрэтамі Адольфа Гітлера — адзін з сама смешных зьдзекаў над нацыянал-сацыялізмам у гісторыі кіно.

Лёгкая пачуцьцёвасьць, неглямурная эротыка, цёплы гумар Багуміла Грабала — прыйдуцца глядачам даспадобы.

Андрэй Расінскі

2 сьнежня.

Менск.

Клуб «Фартуна»

Зьміцер Вайцюшкевіч & WZ-Orkiestra

Прэзэнтацыя юбілейнага альбома «Liryka»

Тэлефон: (029)671-58-65. Адрас: вул. Смаленская, 15

літаратурны сшытак «НН»

лістапад 2007

«Мы губляем маладое пакаленьне». Гутарка з Барысом Пятровічам.	18
Час часопісаў. Агляд літаратурных навінак.	20
Дзень напаяжывога чалавека. Апавяданьне Тацяны Барысік.	22
Адзін дзень з жыцця саляравоза. Апавяданьне Паўла Белавуса.	23
Чэрці. Апавяданьне Аляксандра Апона.	24
Жанчына, якая хацела каго-небудзь забіць. Апавяданьне Орлі Кастэль-Блюм у перакладзе Паўла Касцюкевіча.	26
Блізкая Бацькаўшына. Фотарэпартаж Ірыны Мірскай зь сядзібы Бохвіцаў, Фляр'янава.	27
Знакі прыпынку. Запісы Уладзімера Някляева.	28
Антыпатас. Вершы Адама Глёбуса.	29

КАЛІ Б...

...раскрутка арганізацыі «Белая Русь» станоўча адбылася на попыце гарэлкі «Белая Русь» менскага заводу «Крышталь».

— Але, адміністрацыя? Гэта дырэктар Берасьцейскага лікёра-гарэлачнага... У нас сярод рабочых узьнікла нізавая грамадзкая ініцыятыва ў падтрымку любімага ўраду. «Люкс-лімон» называецца.

Сустрэча з «Arche» і «Нашай Нівы» ў Нарачы і ў Берасьці

30 лістапада ў вёсцы Нарач (Мядзельшчына) будзе сустрэча з рэдактарам «Arche» Валер'ем Булгаквым і рэдактарам «НН» Андрэем Скурком. Даведкі: 314-93-45 (Зьміцер). **6 сьнежня** Булгакаў, Скурко і пісьменьніца Наталка Бабіна наведаюць Берасьце (вул. Маладагвардзейская, 16/1). Даведкі: 660-57-41, 724-21-16 (Зьміцер).

101-я гадавіна «НН» у Варшаве

23 лістапада ў Варшаве адбудзецца сустрэча з рэдактарам «НН» Андрэем Дыньком. Пачатак а 18.30. **Адрас: Collegium Civitas, плошча Дэфілядаў, 1, 12 паверх, ауд. D. (Палац культуры й навукі, уваход ад вул. Маршалкоўскай).** Сардэчна запрашаем на шчырую размову і паказ роліку аб працы «НН».

Сьпікер парлямэнту Эстоніі адкрыла выставу фатаграфі «НН»

Выстава Юліі Дарашкевіч «Беларусь, адбітак эпохаў» арганізаваная пры падтрымцы эстонскага парлямэнту і фонду «Адкрытая Эўропа». Адкрыцьцё ў эстонскім парлямэнце адбылася 15 лістапада. На ўрачыстасьці выступіла сьпікер парлямэнту Эстоніі Эне Эргма.

А ты падпішыся!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву», проста падпішыце дамову. Дэталі — **старонка 17.**

ПРИВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВИТАНЬНІ

Сержука і Юлю Емельяновічаў віншум з народзінамі сына. Няхай расьце здаровенкі і дужы на радасьць бацькам. Алясь Самец, нашаніўцы

ВЫХАВАЦЕЛЬКА

Дзіцячаму садку № 187 тэрмінова падрабная выхавальца з добрымі ведамі беларускай мовы. Т.: 288-06-71, 403-15-35

КАЦІНЫ ХВОСЬЦІК

Вазьміце на шчасьце толькі каціны хвосцік — і зусім бясплатна атрымаеце лапкі, сьпілку ды жывоцік (а таксама нахабную вусату пусу). Два выхаваныя 2-месячныя беларускамяўныя кацяняты-хлопчыкі хочуч пазнаёміцца з прыстойнымі беларусамі/беларускамі з мэтай стварэньня сям'і, інтым не прапаноўваць.) Т.: 912-27-30

КНИГІ

Шукаю Біблію ў перакладзе д-ра Я. Станкевіча. Т.: (029) 525 17 35, Юрась **Кнігаабмен.** Шукаю Бел. Энцыклапэдыя т. 1-8, даведнік «Іх імёнамі названыя вуліцы», «Мастакі Беларусі» т. 1-2, зборы твораў Колас, Купала, Бядуля, Броўка (пажадана 50-я гады). іншае. Т.: 753-91-96. alesknigi@mail.ru

СЯБРОЎСКІЯ ПАДАРОЖЖЫ

Запрашаем у падарожжа 25 лістапада (нядзеля) у гістарычную Горадню з заездам у Мураванку. 21—24 сьнежня: Пшэмысль-Ярослаў-Сандамір (Польшча). Т.: 292-54-58, GSM 622-57-20, 509-12-16, 110-19-28

АУТО

Прадаецца Рэно-Ранід 1,6D (пікан) 1994 г.в. Стан здавальняючы, цана паводле дамоўленасьці. Белаазёрск (Берасьцейшчына). Т.: (029) 809-23-11 (Аляксандар Пятровіч).

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМІ

Як «горад» Радашкавічы маюць сваю гараджскую думу. Дума зьбірае з гораду ўсе падаткі. Трацяцца яны вось гэтак: з кожнага рубля, што зьбірае дума, ідзе для карысьці жыхляў 17 капеек. Пры такіх законах аб думках, нашы «горады» і мястэчкі, што жывуць найбольш зямлі і каля зямлі, ня могуць выйсці з беднасьці і цемнаты.

«Наша Ніва». №1. 1908

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч, У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі
шэф-рэдактар
галоўны рэдактар
мастацкі рэдактар
заснавальнік

Наста Бакшанская
Андрэй Дынько
Андрэй Скурко
Сяргей Харэўскі
Мясцовы фонд выданьня
газэты «Наша ніва»
Прыватнае прадпрыемства
«Суродзічы»

выдавец

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Сьпасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі прыярытэцкага выданьня №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р 3012206280014 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаньня ў друку 23.00 21.11.2007.

Замова № 6374.

Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.